

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА СОВЕЦКІХ ПІСЬМЕНнікаў БССР

№ 4 (1019)

Субота, 22 студзеня 1955 года

Цана 50 кап.

Больш увагі перакладам

Набліжаецца адкрыццё дэкады беларускай літаратуры і мастацтва ў Маскве — адказнага і сур'ёзнага экзамену для ўсіх нашых пісьменнікаў і работнікаў мастацтва.

У час дэкады яны пазнамяць грамадства савецкай сталіцы з тымі выдатнымі поэмамі, якіх дасягнуў беларускі народ у развіцці сваёй культуры — нацыянальнай на форме і сацыялістычнай па зместу.

Правадзіцца ў сталіцы нашай Радзімы дэкада брацкіх рэспублік, якое стала ўжо адной з цудоўных савецкіх традыцый, — гэта не толькі ўсесаюзны агляд здымачна-паасобных нацыянальных культур. Гэта — яскравае сведчанне жыватворнай дружбы і непарушнай аднасці ўсіх народаў Савецкага Саюза, магутны сродак плённага ўзаемазнага ўзбагачэння іх культуры. Дэкада беларускай літаратуры і мастацтва таксама паслужыць далейшаму пашырэнню і ўмацаванню творчых сувязей пісьменнікаў і майстроў мастацтва нашай рэспублікі з літаратурай і мастацтвам вылікага рускага народа і іншых народаў СССР.

Беларуская літаратура падыходзіць да свайго экзамену ў сталіцы, з несумненнымі творчымі дасягненнямі. З часу папярэдняй дэкады, якая адбылася ў 1940 годзе, яна значна вырасла ў колькасці і якасці адносін, папоўнілася новымі творчымі сіламі, здольнымі кадрамі маладых пісьменнікаў. Цяпер разам са старэйшымі беларускімі мастакамі слова, чыя творчасць даўно вядома ў брацкіх рэспубліках, на дэкаду паедуць паэты, празаікі, драматургі і крытыкі, якія пачалі сваю літаратурную працу ў пасляваенныя гады і ўжо атрымалі прызнанне не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі. Апошнія пяцігоддзі годзе было найбольш плённым у развіцці беларускай савецкай літаратуры. Імяна ў гэты перыяд яна па-сапраўднаму выйшла на шырокую ўсесаюзную арэну і заняла пачэснае месца ў сямі савецкіх літаратур.

Гэта — зразумела, законамерная з'ява ў савецкім грамадстве, якое забяспечвае няспынным рост культуры ўсіх народаў, вялікіх і малых. Камуністычная партыя нястомна кланцаецца аб павышэнні ідэйнага і мастацкага ўзроўню літаратуры, высока цаніць яе ролю ў выхаванні новага чалавека і барацьбе за пабудову камунізму. Капататамі аб далейшым развіцці літаратуры прасякнута прывітанне ЦК КПСС Другога ўсесаюзнаму з'езду пісьменнікаў, у якім выразна падкрэслена, што савецкая літаратура з'яўляецца служыць справе працоўных як самая перадавая літаратура ў свеце і быць на вяршыні сусветнай мастацкай творчасці.

«Найвялікшай заваявай мастацкай культуры ў нашай краіне за апошнія дваццацігоддзе, — гаворыцца ў розгалічым з'яду пісьменнікаў, — з'яўляецца бурны рост літаратуры ўсіх брацкіх народаў СССР, якія дасягнулі творчай сталасці і складаюць цяпер магутную літаратурную чаромагана сацыялізма, адзіную па сваёй ідэйнаму зместу і рознастайную па нацыянальных формах».

За час ад першай да другой дэкады беларускай літаратура ўзбагачылася радз высокамастацкіх твораў усіх жанраў, у якіх праўдліва адлюстравана велічыня працы жыцця нашага грамадства, выяўляюцца высокародныя якасці савецкага чалавека — будаўніка камунізму.

Паслявоеннаму росту беларускай літаратуры дабратворна спрыялі дэсныя творчыя сувязі, што склаліся паміж пісьменнікамі брацкіх савецкіх народаў і сталі ў апошні час усёбольшымі. У прыпадкі, тая вялікая праца па перакладах і выданні лепшых твораў савецкіх пісьменнікаў, якая вядзецца па ўсіх нашых рэспубліках, служыць пашырэнню і ўмацаванню гэтых сувязей, узбагачэнню нацыянальных літаратур творчым вопытам усесаюзнай літаратуры. Лепшыя творы беларускай літаратуры перакладзены і выданыя на рускай, украінскай і іншых мовах народаў СССР. Яны цяпер гэтак-жа шырока вядомы ў брацкіх рэспубліках, як вядомы беларуску чытачу лепшыя здыбыткі ўсёй многа-нацыянальнай савецкай літаратуры.

Выданне твораў В. І. Леніна на беларускай мове

За гады савецкай улады ў Беларусі творы В. І. Леніна выданыя тэражом каля чатырох мільёнаў экзэмпляраў. Тры раз выдана на беларускай мове поўны збор ленынскіх твораў. У 1954 годзе падпісаны ўжо атрымалі 11 таму новага выдання. За пяцігоддзі гады 9 разоў выдавалася праца «Задачы саюзаў моладзі». Тэражом 105 мільёнаў экзэмпляраў 10 разоў выданыя неўміручыя творы «Чарговыя задачы Савецкай улады», «Дзяржава і рэвалюцыя» і іншыя.

Паслявоеннае знаёмства ўсесаюзнага чытача з нашай літаратурай залежыць у першую чаргу ад перакладаў яе твораў на рускую мову. Сёння, напярэдадні дэкады, мы з асаблівай ўдзячнасцю адзначаем велізарную працу нашых сяброў — рускіх пісьменнікаў, якія з любоўю перакладалі і перакладаюць творы беларускай дарэвалюцыйнай і савецкай літаратуры. Дзякуючы іх намаганням шырока колы чытачоў пазнаёміліся з творчасцю класікаў нашай літаратуры Я. Купалы, Я. Коласа, Цёткі, М. Багдановіча, З. Бядулі, з лепшымі творамі ўсіх сучасных беларускіх пісьменнікаў, у тым ліку і маладых. З прымясцю мы адзначаем той факт, што беларускіх пісьменнікаў, услед за М. Горькім і В. Брусывым, перакладаюць на рускую мову такія выдатныя мастацкія словы, як М. Ісакоўскі, А. Твардоўскі, А. Пракоф'еў і іншыя. Яны данеслі да чытача непаўторную нацыянальную спецасаблівасць беларускай паэзіі. Пераклады на рускую мову адкрылі для нашай літаратуры шляхі ў краіны народнай дэмакратыі, далі ёй шырокую аўдыторыю чытачоў за межамі Савецкага Саюза.

Адзначаючы выдатны пайён працы па ўзаемным перакладах брацкіх літаратур, мы не можам абыйсці і тых істотных недахопаў, якія яшчэ ёсць у гэтай галіне і аб якіх многа гаварылася на ядаўнім пісьменніцкім з'ездзе. Азянаемленню чытачоў з лепшымі творами нацыянальных літаратур у значнай меры замінае адсутнасць дэталёва распрацаваных выдавецкіх планаў, бясістэмнасць перакладаў, бестурботнасць у падборы і вырощванні кадраў перакладчыкаў.

Недахопы гэтыя выразна адчуваюцца і ў нашай рэспубліцы. Дзеюча не заўсёды дзяржаўнае выдавецтва БССР і нашы часосіём з'яўляюцца чытача на яго роднай мове сапраўды, з лепшым, што створана на брацкіх літаратурах. У нас часам перакладаюцца творы выпадковым, пазабўлення мастацкіх вартасцей, шэрыя і нецікавыя. Якасць многіх перакладаў невысокая.

Такая з'ява часамі наглядаецца і ў выдавецтвах Масквы і Ленінграда. Туды таксама ішчы раз трапляюць слабыя, нехарактэрныя творы беларускіх пісьменнікаў, на якіх чытач не можа спадзецца правільнага ўяўлення аб мастацкіх вартасцях нашай літаратуры.

Побач з майстэрскімі перакладамі, нярэдка яшчэ публікуюцца пераклады рамесніцкія, прымітыўныя, зробленыя людзьмі, якія не ведаюць жывой беларускай народнай і літаратурнай мовы і не здольны перадаць спецасаблівасць твораў пісьменніка. Такі лёс напаткаў, напрыклад, выдатнага майстра беларускай прозы Кузьму Чорнага. Яго да апошняга часу неацэнена мала перакладаў на рускую мову. Пераклады-ж твораў пісьменніка, якія ўвайшлі ў яго зборнік «Выбранае» (Дзяржаўнае выдавецтва мастацкай літаратуры, 1950 г.), у большасці некаваліфікаваныя. Можна з упэўненасцю сказаць, што з-за нізкай якасці перакладаў рускаму чытачу яшчэ невядома арыгінальнае, спецасаблівае творчасць гэтага буйнага пісьменніка. Творам беларускай прозы наогул менш шанцавала пры перакладах. Не зраделі перакладчыкі данесці да рускага чытача і непаўторныя, прывабныя асаблівасці вершаў Шымона Панчанкі.

Праўленню ССР БССР варты было-б у сувязі з падрыхтоўкай да дэкады арганізаваць шырокае абмеркаванне пытанняў мастацкага перакладу. Гэта дапамагло-б выявіць недахопы ў арганізацыі перакладчыцкай справы, садзейнічала-б павышэнню якасці перакладаў і яшчэ большаму ўмацаванню творчых сувязей нашых літаратур.

Беларускіх пісьменнікаў дзейсна рыхтуюцца да дэкады. Яны працуюць над новымі творамі, з якімі выступіць на літаратурных вечарах. Сустрэчы з майстрамі рускай літаратуры, з чудым і патрабавальным чытачом сталіцы дапамогуць ім глыбей усваяваць тую адказную задачу, якая паставілі ў сваіх рашэннях Другі ўсесаюзны з'езд пісьменнікаў.

У 1954 годзе асобнымі выданнямі выйшлі 54 творы В. І. Леніна. Сярод іх — «Аб адносінках рабочай партыі да рэлігіі», «Аб лозунгу Злучаных Штатаў Еўропы», «Ваенная праграма пралетарскай рэвалюцыі», «Апартунізм і крах ІІ Інтэрнацыяналу», «Даклад аб рэвалюцыі 1905 года», «Крытычныя заўважэнні на нацыянальнаму пытання», «Марксізм і рэвізіянізм», «Эканаміка і палітыка ў эпоху дыктатуры пралетарыята» і другія працы.

Кандыдаты народа

У рэспубліцы адбываецца вылучэнне кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР. Беларускі народ, як і народы Расійскай Федэрацыі, Украіны, з вялікай аднадушнасцю першымі сваімі кандыдатамі ў дэпутаты назваў кіраўнікоў Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада Н. А. Булганіна, Н. Е. Варашылава, Л. М. Кагановіча, Г. М. Маленкова, А. І. Мікіяна, В. М. Молатава, М. Г. Пярухіна, М. З. Сабурова, Н. С. Хрушчова, Н. М. Шверніка, П. Н. Паспелава, М. А. Суслана, Н. Н. Шалана.

Працоўныя рэспублікі аднадушна вылучаюць кандыдатамі ў дэпутаты прадстаўнікоў непарушнага блока камуністаў і беспартыйных — наватараў прамысловасці і транспарту, перадавых каўлавікаў, спецыялістаў сельскай гаспадаркі, дзяржаўнай навукі, культуры і мастацтва, партыйных і савецкіх работнікаў.

Вылучаны кандыдатамі ў дэпутаты: па Трэтараводскай выбарчай акрузе № 13 год. Мінска — першы сакратар Цэнтральнага Камітэта КП Беларусі Нікалай Сямёнавіч Патоліч, па Валынскай выбарчай акрузе № 4 год. Мінска — старшыня Савета Міністраў БССР Кірыль Трафімавіч Мазураў, па Кагановіцкай выбарчай акрузе № 7 год. Мінска — Старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Васіль Іванавіч Калюц, па Гомельскай — Кагановіцкай выбарчай акрузе № 183 — сакратар ЦК КПБ Нікалай Яфімавіч Аўхімовіч, па Сялянскай выбарчай акрузе № 49 — камандуючы Беларускай Ваеннай Акрутай — Маршал Савецкага Саюза Сямён Канстанцінавіч Цімашонка, па Віцебскай — Аляксандраўскай выбарчай акрузе № 140 — сакратар ЦК КПБ Цімафей Сазонавіч Гарбуноў.

Сярод вылучаных кандыдатаў у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР дзеячы навукі і культуры. Па Шацілкаўскай выбарчай акрузе № 224 кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР вылучаны прэзідэнт Акадэміі навук БССР Васіль Фёадзілавіч Купрэвіч. Па Ляхвёнскай выбарчай акрузе № 121 названа кандыдатам віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук БССР Івана Сцяпанавіча Лупіновіча, па Ляманоўскай выбарчай акрузе № 17 год. Мінска — правядзейнага члена Акадэміі навук БССР прафесара Нікалай Міхайлавіч Нікольскага, па Дзяржынскай выбарчай акрузе № 325 — рэктара Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі Івана Федасевіча Гаркушы.

Працоўныя Аршанскай — Чыгуначнай выбарчай акругі № 162 назвалі кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага Савета БССР народнага паэта БССР Канстанціна Міхайлавіча Міцкевіча (Якуба Коласа), па Матывальскай выбарчай акрузе № 83 канды-

Дзень 22 (9) студзеня 1905 года ўвайшоў у гісторыю, як дзень пераходу шырокіх народных мас — і перш за ўсё рабочага класа — да рэвалюцыйнай барацьбы, як дзень перавароту ў сьвядзюмцы людзей, якія адмовіліся ад сялянскай «чара-бацьшкі». Ленін праз некалькі дзён пасля «крывавыя нядзелі» пісаў: «Недарама ўсёраўсё буржуазныя газеты гавораць, што Расія 10-га студзеня ўжо не тое, чым была Расія 8-га студзеня».

Ніякая рэвалюцыйная агітацыя, ніякая прапаганда словам не маглі больш рэвалюцыйна ўздзейнічаць на масы, чым гэта было зроблена самім царскім урадам у дзень дзевятага студзеня. Да гэтага дня многія рабочыя і большасць сялян шчыра верылі ў тое, што ўсе няшчасці і прыгнёты, якія маўляў церпіць народ, невядомыя цару і што, як толькі цар даведаецца пра іх, ён тэрмінова загадае задаволіць усё народныя патрабаванні. Гэтая наўная вера ў цара і была скарыстаная агентамі царскай ахранкі. Было вырашана наладзіць мірны поход да Зімянга палаца з царскімі партрэтамі і царкоўнымі харугамі і праціць цара злітавацца над народам і выраць яго з галечы і беспраўя. Царска ахранка, якая справакавала рабочых на гэты рух, спадзівалася, што крывавае расправа над шэсцю рабочых запалохае іх і назаўсёды адвучыць ад масавых выступленняў.

Здарылася, аднак, адваротнае таму, на што спадзівалася пракаратары: рабочы рух у дзень дзевятага студзеня не быў патоплены ў крыві, а наадварот, пасля гэтага дня шырокай ракой разліўся па ўсёй краіне. Пролетарыят Расіі атрымаў такі ўрок, якога ўжо нельга было забыць, і яго рэвалюцыйная свядомасць узялася на такую вышыню, на якую яна ніколі не ўзнімалася раней. У гэты дзень рабочыя адмовіліся ад веры ў цара, ад надзеі на яго дапамогу і справядлівасць. Ужо ў другую палову дня, калі мірнае шэсце рабочых было сустрэта градам

Маскоўскаму ўніверсітэту — 200 год

Калісьці на Ленінскіх гарах Герцэн і Огароў далі клятву служыць народу і Радзіме, тут праходзілі рабочыя маўкі, вучыліся ваеннай справе чырвонагвардзейцы. А цяпер на Ленінскіх гарах узведзены новы велічны будынак Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М. В. Ламаносава. Гэта — старэйшая і буйнейшая ў Савецкім Саюзе вышэйшая навуковая ўстанова, адзін з важнейшых цэнтраў навукі.

Мінула 200 год з таго дня, калі па ўказу ад 12 (23) студзеня 1755 года быў заснаваны ўніверсітэт — горадскі рускай навукі. Вялікі рускі вучоны М. В. Ламаносаў многае зрабіў, каб паскорыць адкрыццё ўніверсітэта. Спачатку працавалі толькі тры факультэты: філасофскі, юрыдычны і медыцынскі.

У Маскоўскім ўніверсітэце разгарнулі сваю кіпучую дзейнасць вядомыя рускія вучоныя — А. Г. Сталецкі, І. М. Сечэнна, Ф. А. Браздзіхін, К. А. Тіміразеў, Н. Д. Зелінскі, Н. Е. Жукоўскі, С. А. Чапыгін, Н. В. Скіфакоўскі, В. І. Вернадскі і многія іншыя. Іх працы і адкрыцці мелі вялікае значэнне. Універсітэт стаў адным з важнейшых цэнтраў матэрыялістычнага прыродазнаўства.

Развіццё перадавой прагрэсіўнай навукі па ўніверсітэце дэсна звязана з узнікненнем і развіццём рускай класічнай філасофіі, з уздымам рэвалюцыйнага руху ў краіне. Выхаванцы ўніверсітэта прымалі актыўны ўдзел у руху дэкабрыстаў. Важную ролю ў рэвалюцыйна-дэмакратычным руху краіны адыгралі гурткі В. Г. Белінскага, А. І. Герцэна, Н. П. Огарова, створаныя ва ўніверсітэце.

На працягу ўсёй гісторыі Маскоўскага ўніверсітэта ішла жорсткае барацьба студэнтаў і прагрэсіўных рускіх вучоных з рэакцыйнай палітыкай царскага самаўладства. Вядомай стала першая ўсесаюзная забастоўка студэнтаў ўніверсітэта ў 1902 годзе, якая адбылася пад неспрэдым уплывам рэвалюцыйнага руху пролетарыята. У 1911 годзе ў час студэнцкай забастоўкі ў ўніверсітэце было выключана многа студэнтаў. У знак пратэсту супраць паліцэйскіх рэпрэсій сто вядомых рускіх вучоных дэманстравалі палітэмі ўніверсітэт. Сярод іх былі К. А. Тіміразеў, Н. Д. Зелінскі, С. А. Чапыгін, В. І. Пічэта і іншыя.

У Маскоўскім ўніверсітэце вучыліся вядомыя рускія пісьменнікі Д. І. Фанвізіна, А. С. Грыбаедаў, М. Ю. Лермантаў, І. А. Ганчарык, І. С. Тургенеў, А. Н. Остроўскі, А. П. Чэхаў, класікі рускай матэрыялістычнай філасофіі, вялікія рэвалюцыйныя дэмакраты — В. Г. Белінскі, А. І. Герцэн, Н. П. Огароў.

1905 год на Беларусі

куль, рабочыя міжволі вымушаны былі перайсці да ўзброенай барацьбы, — у Пензе пачалося будаўніцтва барыкад і прагуляў заклік — «Да зброі!», які пачаў ўсё прыгнечаная Расія. У Маскве, Кіеве, Баку, Одэсе, Харьове, Коўна, Вілені і ў многіх іншых гарадах выбухнулі забастоўкі, пачаліся мітынгі. Хваля народнага руху дакацілася і да ўсёй, захапіўшы шырокія масы сялян. Гэтым быў наладзены пачатак таму рэвалюцыйнаму сярод рабочых і сялян, які стаў залогам далейшых поспехаў рэвалюцыі.

Крывавае расправа царыма над мірнымі рабочымі ўскалыхнула шырокія масы насельніцтва і на Беларусі. Тут на часе рабочага руху, які і паўсёй Расіі, сталі партыйнай арганізацыі РСДРП — Палескі і Поўночна-Заходні Камітэты РСДРП і мясцовыя партыйныя групы. Па іх закліку па ўсёй Беларусі сталі арганізоўвацца забастоўкі і мітынгі баявых пратэстаў. Палескі камітэт ганьбіў у сваёй пракламацыі царскі ўрад да тое, што ён «зваліў з гармаі і ружжаў» адказаў на патрабаванні рабочых: «ён клікаў на барацьбу «ўсіх галодных, беспрацоўных, усіх пролетарыяў, усіх... каму дарэгія інтарэсы працоўнага люду...» Пракламацыя заклікала рабочых Беларусі аб'яднацца з рабочымі ўсёй Расіі «ў барацьбе за лепшае жыццё, за выкананне нашых патрабаванняў».

Могчым глевам да самаўладства — «усерасійскага ката ўсіх усвабодных народаў» — была прасякнута пракламацыя Магілёўскай арганізацыі РСДРП. Звяртаючыся да рабочых, аўтары пракламацый пісалі: «Асновы самаўладства знілі ўжо і блізка ўжо момант, калі яно падзе, і мы, рабочыя, свабодна туды пойдзем да далейшых нашых заваяў, знішчым стары капіталістычны свет, свет гора і няшчасці, дзе масы знемагаюць ад непаспяхай працы, а кучка капіталістаў прысвоівае сабе прадукты працы і кулаецца ў раскошы, — і пабудуем новы свет, свет соцыя-

Першая старонка.

Перадавы. — Больш увагі перакладам. Ул. Перцаў. — 1905 год на Беларусі. Кандыдаты народа. Маскоўскаму ўніверсітэту — 200 год.

Другая старонка.

А. Воінаў. — Да новага ўздыму архітэктуры. А. Васілевіч. — Вяселле. Б. Смольскі. — Не заспакойвацца на дасягнутым.

Трэцяя старонка.

Н. Кіслік. — Талент трэба ўдасканалываць. Р. Шкраба. — Заўсёды ў дарозе.

Чацвёртая старонка.

Я. Садоўскі. — Пад выглядз эканоміі. З. Бандарына. — У майстэрню крышталю. Р. Марголі. — Чаму залежаюцца кнігі на скла- дах. Ю. Багушэвіч. — Спартыўныя навіны.

Маскоўскаму ўніверсітэту — 200 год

За гады савецкай улады Маскоўскі ўніверсітэт ператварыўся ў буйнейшую навуковую ўстанову. Тут узніклі і развіліся новыя навуковыя адкрыцці ў галіне аэраідрамеханікі, геалогіі, арганічнай хіміі, металаарганічных злучэнняў і г. д. Многія работы вучоных Маскоўскага ўніверсітэта адзначаны Сталінскімі прэміямі. У 1940 годзе Маскоўскі ўніверсітэт у сувязі з 185-годдзем быў ўзнагароджаны ордэнам Леніна і яму было прысвоена імя М. В. Ламаносава.

Вялікай падзеяй у жыцці ўніверсітэта быў 1953 год. Тады навуцальны год большасць факультэтаў ўніверсітэта сустрэла ў новых варухах на Ленінскіх гарах. Цяпер ва ўніверсітэце працуюць 12 факультэтаў. Разам з завочнікамі ў ім вучыцца звыш 20 тысяч студэнтаў 57 нацыянальна-нацыйнасцей. У аспірантуры займаецца каля 1.500 чалавек. Створаны ўсе ўмовы для паспяховай вучобы і правядзення навуковай работы. Шматлікія кабінеты, лабараторыі абсталяваны ўсім неабходным. Толькі ў новым будынку ўніверсітэта 21 вялікая лекцыйная аўдыторыя з колькасцю месцаў ад 150 да 600 і 141 малая аўдыторыя. Вялікая актэнава зала разлічана на 1.500 чалавек. Ад аўдыторыі праведзены мікрафонныя кабелі ў спецыяльныя памяшканні, у якіх запісваюцца лекцыі. У любы час студэнт можа ўзяць магнітную плёнку і зноў праслухаць патрэбную яму лекцыю прафесара.

У Маскоўскім ўніверсітэце працуюць каля двух тысяч навуковых работнікаў. Сярод іх 32 акадэмікі, 390 дактароў навук, 380 прафесараў. Пры ўніверсітэце створаны і працуюць астранамічны і фізічны Навукова-даследчыя інстытуты, Інстытут і музей антрапалогіі, заалягічны музей, музей сельгаспрад. 42 гектары, займае батанічны сад. Ён мае 62 гады дэндрарыі, альпінарый, мічурынскі сад. У альпінарый можна ўбачыць раслінны свет горнага Казахстана, Алтая, Буказа, Крыма, Шаміра. Вучэбна-астранамічная абсерваторыя мае арыгінальны сонечную ўстаноўку і буйнейшы светлавы рэфрактар. З гэтай абсерваторыі падаюцца сігналы дакладнага часу.

У бібліятецы Маскоўскага ўніверсітэта налічваецца каля паці мільянаў кніг. Акрамя таго, кожны факультэт мае свае спецыялізаваныя бібліятэкі. Універсітэт выдае часопіс «Вестник Московского университета», «Ученые записки», у якіх друкуецца навуковыя працы. Выходзіць шматлікая газета «Московский университет».

200-годдзе Маскоўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя М. В. Ламаносава — вялікае свята перадавой савецкай навукі, усяго савецкага народа.

шматлікія аршыты дэманстрантаў, паціцыя нашчадна збывала іх. Мысцёвы ўлад былі настолькі запалокаены, што некаторыя рабочыя цэнтры (напрыклад, Слонскі) былі аб'яўлены на ваенным становішчы. Буйным недахопам студэнцкіх дэманстрацый і стачак у Беларусі было тое, што яны насілі раздроблены характар і не былі адзіным рэвалюцыйным рухам, які-б меў агульны кіруючы цэнтр. Таму ўлады хоць і з цяжкасцямі, але распраўляліся з імі. Тым не менш, студэнцкія падзеі смяргална напалохалі царскі ўрад. Яны былі першым гулаам грому, які абудзіў рэвалюцыйную энэргію рабочага класа. Яны мелі велізарнае гістарычнае значэнне і знаменавалі сабой новы этап у развіцці рэвалюцыйнага руху. Пасля «крывавыя нядзелі» рабочыя ўсё больш і больш сталі прыходзіць да думкі, што не прасьбамі і пераогаваньнямі, не мірнымі дэманстрацыямі, а толькі ўзброенай барацьбой можна назаўсёды скончыць з царскім самаўладствам. У дзень дзевятага студзеня рабочыя дзейнічалі яшчэ неадстацкова свядома і не рыхтаваліся да шырокага паўстання. Насля гэтага дня свядомасць і агульнасць сярод рабочых і значнай часткі сялянства выраслі. Стрэллы на Дварцовай плошчы абудзілі народныя масы, і з гэтага дня ў Расіі пачалося рэвалюцыя.

Ленін і Сталін з геніяльнай празорлівасцю паказалі ролю «крывавыя нядзелі» ў далейшай гісторыі рэвалюцыі, як падзеі, што паставіла на парадка дня падрыхтоўку да ўзброенага паўстання, якое з дня дзевятага студзеня стала адной з бліжэйшых задач партыі і рэвалюцыі. Вастылія рэакцыі — царскае самаўладства — яшчэ трымалася, і ёй удалося пратрамаваць на працягу дваццацігоддзя, але яна ўжо стала істэацыяй і ў 1917 годзе была знішчана канчаткова.

Ул. ПЕРЦАЎ

професар, правядзены член Акадэміі навук БССР.

А. ВОЙНАУ,
член-карэспандант Акадэміі
архітэктуры СССР

Да новага ўздыму архітэктуры

Нашы архітэктары і будаўнікі, узброеныя пераакумуляванай тэхнікай, паспяхова спраўляюцца са складанымі задачкамі планіроўкі і забудовы гарадоў і пасёлкаў.

Важнейшай рысай сучаснай беларускай архітэктуры з'яўляецца вырашэнне вількіх гарадабудаўнічых пытанняў, станаўленне на іх комплекснага, ансамблевага будаўніцтва.

Гаворачы аб ансамблі, мы, перш за ўсё, маем на ўвазе практычнае прызначэнне пабудовы, а не толькі вынікае паказанні бок у афармленні гарада, не фасадныя кулісы вуліц і плошчаў. У першую чаргу, ансамбль — гэта высокі ўзровень жыццёвых выгодаў для насельніцтва. Сюды ўваходзяць добрая планіроўка, бытавое абсталяванне жылых і грамадскіх памяшканняў, стварэнне найбольш спрыяльных і здаровых гігіенічных умоў для жыцця чалавека, самае выгаднае сонечнае асвятленне пакояў, добраапарэдкаванне ўнутрыкватэральных прастораў і г. д.

Ансамбль цяпер разумеецца як абавязковае супадзенне інтарсаў прагрэсіўнай будаўнічай тэхнікі і эканомікі з мастацкімі задачкамі архітэктуры.

Ансамбль у сучасных умовах — гэта буйны комплекс будынкаў, архітэктурны характар якіх вызначаецца адзінасцю зместу і форм, агульнасцю ідэяна-мастацкай задумкі і кампазіцыйных прыёмаў. Але гэта не азначае, што мастацкае аблічча забудовы гарада павінна быць на ўзроўні тэрытарыяльна-адольнак. Жодны сабытны гарадскі ансамбль абавязаны вызначацца архітэктурнай спеасаблівасцю, але ў той-жа час не вылучацца з агульнага выгляду гарада.

Беларуская архітэктура паступова і паслядоўна развіваецца ў напрамку гэтых палажэнняў. Яна пераходзіць да цэласнай забудовы кварталаў, плошчаў, магістраляў і буйных буйных гарадскіх тэрыторый.

Першым беларускім высокамастацкім ансамблем мы называем праспект імя Сталіна ў Мінску. Яго цудоўная, выразная архітэктура атрымала ўсеагульнае прызнанне і адорбненне.

Забудова праспекта складаецца з буйных комплексаў жылых дамоў, якія чаргуюцца з грамадскімі будынкамі і зялёнымі масівамі. Мастацкае аблічча праспекта жываснае і жывацераднае. Падуляе прыналежнасць будынкаў, вырашаным у прызнаным мажорным тоне, светлым колерам фасадаў, рэалістычным архітэктурным формам будынкаў, у якіх шырока скарыстаны матывы рускай і беларускай класічнай архітэктуры. Агульную гармонію дапаўняе выдатнае інжынернае абсталяванне, добраапарэдкаванне праспекта, яго шчодрое асяценне і асяццвенне.

Праспект Сталіна не ізаляваны замкнуты ансамбль. У яго склад увайшлі не толькі плошчы імя Леніна, Цэнтральная і Круглая, парк культуры і адпачынку ў пойма ракі Свіслач, але і ўсё прывазальны раён, Ленінская вуліца з плошчай Свабоды, стадыён «Дынамо» з Космасольскім бульварам, раён Опернага тэатра з вуліцамі імя Янкі Купалы і Захарова. У блэйшым час гэты ансамбль дапоўніцца плошчамі каля Камаароўскай развілі, Акадэміі навук, парка Чалюскаўцаў, каля вярот на Маскоўскую аўтамагістраль.

Стварэнне ансамбля праспекта Сталіна з'яўляецца прыкладам комплекснага ажыццяўлення архітэктурных і будаўнічых задач. На гэтым прыкладзе будучыя цяпер Даўгабродская вуліца і Магілёўская шаша ў Мінску, праспект Бірава ў Віцебску, Соўская і Космасольская вуліцы ў Гомелі, Пешамайская ў Магілёве. Такі-ж парадок будаўніцтва намячаецца ў Гродна, Брэсце і

Маладзечна. Больш таго, ансамблевае будаўніцтва стала развівацца не толькі ў абласных, але і ў асобных раённых цэнтрах рэспублікі.

Калі мы гаворым аб новых ансамблях беларускіх гарадоў, не магчыма прыспяваць іх аўтарства асобным архітэктарам. Тут мы бачым творчасць вількіга калектыву будаўнікоў.

Надзвычай вількае ідэяна-мастацкае значэнне мае скульптурнае афармленне гарадоў. Тут не гэта не скажае ад таленавітых скульптараў З. Азгуру, А. Вембелю, А. Глебава, С. Селіханаву, Е. Сомавай і В. Палову, якія стварылі такія буйныя творы, як манумент І. В. Сталіна, барельефы абоеіка на Круглай плошчы, бюсты-помнікі Я. Купалу, Ф. Дзержынскаму, Н. Гастале і тэматычныя скульптурныя групы ў розных дамах і гарадскіх ансамблях.

Асновай нашай архітэктуры стала крытычнае засваенне лепшых традыцый рускай і сусветнага дойлідства, выкарыстанне і развіццё прагрэсіўных форм свайго нацыянальнага мастацтва.

Са шматлікіх будынкаў, узведзеных у пасляваенны час, высокімі архітэктурнымі якасцямі больш за ўсё вылучаюцца: у Мінску на праспекце Сталіна — адміністрацыйны будынак (архітэктар М. Паруснік) і паштамт (архітэктар В. Паруснік); жылыя дамы на Ленінскай вуліцы (архітэктар Г. Заборскі і Н. Драздоў), адміністрацыйны будынак на Чырвонай вуліцы (архітэктар В. Гусеў); у Віцебску — будынак вакзала (архітэктар В. Мезенцаў); у Гомелі — будынак драматычнага тэатра (архітэктар А. Тарасенка); дамы райвыканкомаў і райкомаў партыі, пабудаваныя на тыповых праектах Белдзяжпраекта (архітэктары Г. Заборскі, А. Духан, Н. Драздоў) у Магілёве, Шінску, Рагачове, Быхаве, Чавусах, Кожанаве, Талачыне, Клічаве, Жабінцы, Новай Мышы, Новабеліцы і іншых месцах.

У гэтых агульных вынікі беларускай архітэктурна-будаўнічай тэхнікі не могуць быць прызнаны з'яўляюцца. На Усеагульнай нарадзе гарадскіх будаўнікоў у Брэсце і на рэспубліканскай канферэнцыі па будаўніцтву ў Мінску адзначалася, што мы будзем яшчэ павольна, дорага і не заўсёды добра.

Асабліва сурова крытыкавалася дзейнасць архітэктараў. Высокі кошт, нізкія тэмпы і дрэнная якасць будаўніцтва дэса звязаны з няправільным вырашэннем многіх гарадабудаўнічых пытанняў і дрэнным праектаваннем.

У генеральных планах Мінска і іншых беларускіх гарадоў дрэнна прадумана размяшчэнне прамысловасці, пераважае вельмі неэканомна малапавярхоўная забудова, распілаецца жыллёвае будаўніцтва. З аднаго боку завываюцца габарыты вуліц, плошчаў, участкаў для грамадскіх будынкаў і прадпрыемстваў, а з другога — нярэдка зніжаюцца памеры жылых кварталаў. Усё гэта павялічвае працілае будылі і падземных камунікацый, ускладняе і робіць даражэйшым добраапарэдкаванне гарада. У выніку больш за ўсё адстаець у сваім развіцці нааправад, каналізацыя, цэлагазаабеспячэнне.

Мы нагадваем нехадзілі не толькі ў гэтым, у апошні час у нашым гарадабудаўніцтве выявілася захаленне лініі архітэктурнымі ўпрыгожваннямі. У палогі за пластыкай і сілаўнасцю гарадской забудовы пачалі ўзводзіцца розныя высотныя збудаванні, вежы і вежачкі, незвычайна завяршаны і найскладанейшыя канфігуральны будынкаў. Многае ўжо збудавана ў прыродзе, а яшчэ больш у праектах шматлікіх

галоўных гарадскіх магістраляў, фасадаў вуліц і плошчаў, распрацаваных планіроўчыкамі ў апошні час.

Першая чарга праспекта Сталіна ў Мінску мае толькі адну сцільную вежачку. У другой чарзе, ад Даўгабродскай да выезду на Маскоўскую аўтамагістраль, запрэктавана ўжо многа вількіх і малых вежачкаў, накітават зусім непатрабнай вежы на інтэрнаце Поілітэхнічнага інстытута. Амаль такія-ж праекты ствараюцца для астатніх асноўных магістраляў Мінска і іншых буйных гарадоў рэспублікі.

Ажыццяўленнем праектаў займаюцца галоўныя архітэктары, якія робяць будаўніцтва даражэйшым, патрабуючы ад забудовшчыкаў і аўтараў пабудовы ўжывання завываюцца архітэктурнага афармлення.

Архітэктар В. Кароль (назначыў рэспубліканскага архітэктурнага Упраўлення) прызнаў, што ў рабоце яго і падначаленых яму архітэктурных органаў былі шматлікі памылкі і недагледзі. Праўда, яго позняе прызначэнне дорага каштавала дзяржаве. Але вось такія архітэктары, як Г. Парсадану — кіраўнік планіроўчальнай майстэрні Белдзяжпраекта, застаюцца на ранейшых пазіцыях. Яны імкнуцца крытыкай асобных аб'ектаў, якія няважна значылі ў масавым будаўніцтве не маюць, завываюцца сапраўды стан рэчэй і адвечны ўвагу ад буйных гарадабудаўнічых нехадзілі.

На Усеагульнай і Беларускай нарадзе будаўнікоў указвалася на неабходнасць найстражэйшай эканоміі і дысцыпліны ў гарадабудаўніцтве. У першую чаргу гэта неабходна патрабаваць ад планіроўчыкаў, гарадскіх архітэктараў, дзяржаўных архітэктурных органаў. У справе праектавання гарадоў ёсць велізарны рэзерв для зніжэння сабекошту будаўніцтва, і мы іх вількім скарыстаем.

Асобным архітэктарам замест таго, каб у першую чаргу вырашаць пытанні мета-эканоміі і эканамічнасці пабудовы, захалююцца з'яўляюцца праблемамі, ажыццяўленне якіх б'юль звязана з вількімі і неапраўданымі затратамі сродкаў. У архітэктурным афармленні многіх будынкаў з'явілася прымушчанае стаўленне да электы і безгэтуэнасці, фальшывае імкненне да вонкавага ўпрыгожвання, неапраўданая дэкаратывнасць і пышнасць. У якасці такіх прыкладаў на нарадзе называліся мінскі ўніверсам і будынак Беларускага (архітэктар П. Гегадарт), палац культуры Профсаюзаў (архітэктар В. Яроў), 200-кватэрны жылы дом на рагу праспекта імя Сталіна і Даўгабродскай вуліцы (архітэктар М. Баршч), вежы жылых дамоў на Прывазальнай плошчы (архітэктар В. Рубаненка) і некаторыя іншыя.

Гэта адбываецца таму, што не ўсе архітэктары на-сапраўднаму ўспрынялі ўказаныя партыі і ўрада — будаваць добра, прыгожа, хутка і эканомна. Некаторыя архітэктары няправільна зразумелі прыныцы свайго засваення класічнай спадчыны. Яны захалілі індывідуальным праектаваннем, наследваннем антычнасці, рэнесансу, ампіру і іншым архітэктурнымі стылямі, а эканомію індустрыялізацыі будаўніцтва заадылі. Заснаваным на «класіцы» пачало лічыцца любое збудаванне, абы ў яго былі калоны, порцікі і франтоны, а наватарства — усялякая мадэрнізацыя архітэктурных ордэраў і іх элементаў.

Асобным праектыроўчыкі забылі, што новыя савецкі змест архітэктуры, новая будаўнічая тэхніка настольна патрабуюць і новых архітэктурных форм, катэгорычна працягуюць супраць механічнага ўжывання архітэктурных сродкаў мінулых

эпох, прымушаюць звярнуць асаблівую ўвагу на выдучае значэнне зместу ў сучасным будаўніцтве. Захаленне індывідуальным праектаваннем, неадакненне тыповых праектаў, неапраўданая рознастайнасць архітэктурных форм і канструктыўных элементаў з'яўляюцца буйнай перашкодай для грамадзянскага і асабліва жыллёвага будаўніцтва. Гэта адна з прычын таго, што ўзровень росту будаўнічай індустрыі ніжэй агульнага ўзроўню развіцця будаўнічай тэхнікі ў рэспубліцы.

Ёсць яшчэ адна значная хіба ў развіцці беларускай архітэктуры — сур'езнае адстаўненне сельскага будаўніцтва.

Ад праектавання сельскагаспадарчых збудаванняў архітэктары зусім ухаліліся. Аднамі скажаць, што ніякія праектыныя арганізацыі, апрача Белсельпраекта (дзе, дарэчы, не працуюць выдучыя архітэктары), сельскім будаўніцтвам не займаюцца. Такае становішча не хваляе і Упраўленне па справах архітэктуры пры Совеце Міністраў БССР.

Многім нашым архітэктарам неабходна перагледзець свае творчыя пазіцыі і адносіны да будаўнічай справы. Трэба памятаць, што, абнарачваючы толькі на адно мастацтва і не ўлічваючы патрабаваў тэхнікі, яны не могуць быць правадніцкай новага не толькі ў будаўніцтве, але і ў архітэктурі. Жыццёва неабходна пераадава архітэктурны азначыць не змену моды і не часовае прыстаасваліцтва, а натхненны творчы праца, значна больш глыбокая, чым фармальнае асваенне спадчыны мінулага.

Адаючы належнае дасягненню будаўнікоў, архітэктары ўсё-ж павінны звярнуцца да іх з самымі сур'езнымі прэтэнзіямі.

Будаўнікі і працаўнікі прамысловасці будаўнічых матэрыялаў Беларусі не могуць нахваліцца шырокім увараненнем у практыку перадавых канструкцый і метадаў будаўніцтва, значным асартаментам асноўных і апрацоўчых матэрыялаў.

Пакуль што справа з якасцю будаўнічых работ вельмі дрэнная і не толькі ў масавым будаўніцтве на тыповых праектах, а і ў будынках унікальнага характара. Тут нават і прыкладаў прыводзіць не трэба. Кожны, хто жыве ў новым доме, не можа сказаць, што ў яго вельмі эручна планіроўка кватэры, ёсць кладовыя пры кухні, вентыляцыя ў ваннай, не раскохліся дзверы і не дзьме з вокнаў. Узроўня жылых будынкаў у нас пакуль яшчэ мала.

Калі мы гаворым аб тыповых праектах, дык маем на мдзе, што добрае іх якасце ўвасабленне ў натуре — самая галоўная і найбольш адказная задача ўсіх архітэктараў і будаўнікоў. Тыповым і масавым у нас павінна называцца толькі самае лепшае.

У прамове першага сакратара ЦК КПСС таварыша Н. С. Хрушчова на Усеагульнай нарадзе будаўнікоў і звароце да ўсіх работнікаў будаўнічай індустрыі выразна вызначаны задачы архітэктараў. Нам неабходна сур'езна палепшыць планіроўчальную і праектную справу, дамагчыся спеасонавага забеспячэння пабудовы высокакаснасці праектамі, рашуча выкарыстоўваць тыповыя і паўторныя праекты, усюды перайці на індустрыяльныя метады працы з прымяненнем зборных жалезабетонных канструкцый, сценных блокаў і буйных панелей, зробленых на заводах, забяспечыць шырокае ўвараненне перадавога вопыту і навукова-тэхнічных дасягненняў.

Наша галоўная задача заключаецца ў тым, каб скараціць тэрміны будаўніцтва, знізіць яго кошт і палепшыць якасць.

Не заспакойвацца на дасягнутым

Беларускі дзяржаўны народны хор здолеў за кароткі тэрмін свайго існавання выйсці ў рады лепшых калектываў нашай краіны. Хор набыў некалькі разоў у Маскве, выступіў па адкрыцці Усеагульнай сельскагаспадарчай выстаўкі, у Вількім тэатры Саюза ССР, дэманстраваў дасягненні свайго песеннага і танцавальнага майстэрства ў Кіеве, Одесе, Харкве, Днэпрапетраўску і іншых гарадах брадзай Украінскай рэспублікі ў дні 300-годдзя ўз'яднання Украіны з Расіяй.

Майстэрства калектыву, яго выканаўчая культура растуць ад канцрта да канцрта. Гучанне харавой групы стала больш зладжаным, чыстым і роўным. Надача тэсту, з такіма дымчым значна палепшыліся. Асабліва радуе тое, што калектыў шыра і заўшшуна даносіць да слухача прыналежнасць і глыбокую чалавечнасць беларускіх народных песень. У такой-жа меры можна гаварыць аб рэсце майстэрства танцавальнай групы і аркестра.

Нельга без хвалавання слухаць у выкананні жаночай групы цудоўныя, поўныя шчырага радзуду, народныя лірычныя песні «Рэчанька», «Ды ў зялёнай дубраве». Зігнэсць галасоў у песнях — поўная. Спакойны і роўны рух мелодыі, мяккая інтанацыя і дасканалая неаасіроўка робяць гэтыя песні сапраўдным упрыгожаннем рэпертуару хору.

Хор развівае лепшыя народныя традыцыі, знаходзіць новыя фарбы і выразныя прыёмы, тонікі нюансы ў раскідцы зместу той або іншай песні. Маладыя мастацкай самадзейнасці, прышлі ў хор з вількім любоўю да песень, з разуменнем манеры народнага спявання. Аднак калектыў многа і напружана працуе, удаасканальвае сваё выкананне. Гэта імкненне да палепшання выканаўчага майстэрства з'яўляецца характэрнай рысай творчага аблічча народнага хору і зарукай яго поспеху.

Аб тым, што хор не заспакойваецца на дасягнутым, а ідзе ўсё ўперад, сведчыць выкананне не толькі песень «Рэчанька», «Ды ў зялёнай дубраве», але і песень «Ажанылі мяне, малалетняга», «Выдаваі мяне замуж», «Зацілі садочкі» і іншых.

Са шчырасцю і вясёлай заўзятысцю выконвае хор народную жартоўную песню «Як пагназа бабунька кураўката пасці». Песня слухачаца з вількім цікавасцю не толькі дзякуючы свайму пазыччанаму зместу, але і манеры выканання. Аднак калектыў не аддае належнай увагі жартоўным, вясёлым песням. Іх у рэпертуары хору яшчэ мала. А ёсць-жа такія цудоўныя песні, як «Кума мая, кумачка», «Так-сяк мяне да веча раджыць», «Пайду, пайду, Ісю мілы» і многа іншых вясёлых, жыццерадных, жартоўных песень, што магло-б упрыгожыць дэкадна канцэрт На роднага хору.

Люба з беларускімі традыцыйнымі і сучаснымі народнымі песнямі хор мае ў сваім рэпертуары творы беларускіх кампазітараў, рускія, украінскія і польскія народныя песні, як «Вінаградная галінка», «Шаліла павуціца» і «Зялёнка».

Творчае супрацоўніцтва калектыву з кампазітарамі ўзбагаціла яго цікавымі і арыгінальнымі песнямі. У добрых народных традыцыйных напісаві А. Аладаў «Песню аб дзвючыме Малывіне» (слыры П. Сабалеўкі), В. Яфімаў «Прывітанне Маскве» (слыры П. Броўкі) і Д. Лукаса «Узнялося сонца яснае» (слыры А. Русака). Песні выканавалі з удыхам, вяселам, задушэна, асабліва раздольная, шырокая песня «Узнялося сонца яснае».

Калектыў палодзіў песню творчым дзеячам з маладымі кампазітарамі І. Кузняцовым, Ю. Семанякам, І. Маціным, Р. Галавасцікам, якія напісалі для хору песні «Партыя слава», «Ой, шуміць лясам зялёным», «Вясельная», «Ходзіць дзеціна на волю». Гэтыя творы ўвайшлі ў праграму дэкадных канцртаў.

Высокай пахвалы заслугоўвае танцавальная група. Яна таксама мае сваё выканаўчае аблічча, свае асаблівасці, ёй уласцівыя традыцыі, заснаваныя на яркім і вобразным паказе выдатных народных танцаў. Танцавальная група не толькі проста ўзнаўляе іх на сцэне, але ўдумліва развівае і ўдасканальвае манеру выканання, і той, хто хоць раз пабываў на канцэрте Народнага хору, падоўга запамінае самабытныя танцы «Юрочка», «Лявоніха», «Мяцельца», «Лядоўская кадрыль» і іншыя.

Нядроннае ўражанне пакідае аркестровая група хору. Аднак ігра аркестра на свайму настрою не заўсёды супадае з харавым выкананнем. Тады, калі песня патрабуе ўздыму і радаснага гучання, аркестр іграе спакойна. Неабходна, каб аркестр жыў адзіным настроем з хорам, каб яго ігра з'яджалася арганічнай часткай выканання.

Гаворачы аб выканаўчым дзейнасці маладога таленавітага хору, нельга не скажаць аб той сур'езнай творчай працы, якую вядуць на чале з заслужаным дзеячом мастацтва БССР Г. Цітовічам хормайстры К. Паллаўскі і А. Бальчэвіч, балетмайстар П. Акуляк і дырыжор С. Ратнер.

Хочацца верыць, што яшчэ не раз слухачы парадуоцца поспехам маладога калектыву. Аднак заспакойвацца яму нельга. Хор яшчэ не скарыстаў усіх сваіх магчымасцей. Ён можа і павінен яшчэ вышэй узняць сваё выканаўчае майстэрства, каб належна прадэманстраваць дасягненні беларускага савецкага мастацтва.

Б. СМОЛЬСКІ.

Чарнень.

Новая карціна Г. Азгура.

Алена ВАСІЛЕВІЧ

Вяселле

Віктару — дваццаць семы год. Валі — дваццаць пяты.

Віктар па спецыяльнасці мармуроўшчык. Хлопец з залатымі рукамі (за гэтыя рукі яго запрасілі ў Мінск аж з Масквы) і добрым заробкам. У дадатак аделужыў у арміі і мае кватэру.

Валі ў 1948 годзе скончыла школу ФЭИ і працуе цяпер кантралярам гальванічнага цэха на Мінскім вельазаводзе. Мо' і неханае ў яе некаторых якасцях, якія ёсць у Віктара (ды не ўсе яны і патрабны дзвючым), затое ёсць у яе быстрыя чорныя вочкі, белыя зубкі і прынабныя ямі на свежых шчокках.

Хіба пеньская дзвючына? — скажаш, паглядзеўшы збоку.

У Віктара няма родных бацькоў, але з матчыкай, працавітай сардэчнай жанчынай, ён жыве ў згодзе. У Валі таксама ўсяго і радні, што дзядзька, дацент кансерваторыі, да якога яна наведваецца амаль што туды.

Усе гэтыя разам узятая немалаважныя акаліччывы з аднаго і другога боку былі адзначаны і ўсёўсё ўзвасаны суседзімі пасля таго, калі Віця вярнуўся з арміі, а Валя прыйшла затым раз і другі ў госці да дзядзькі (дзядзька Валі і Віктар жывуць на адным калідоры).

Ціхага і рахманнага Віцю суседзі добра ведалі яшчэ да арміі. Яго ўсё шчыра любілі і ставілі ў прыклад, а многія «кляпаталіва» мамы проста заадырсцілі, глядзячы на яго.

І надыўна таму, калі пасля вількіага прыходу з арміі на двары прамільгуна зграбная дывочка постаць у вясёлай івядцётнай сукенцы, усе суседзі бадай у адзін голас усклікнулі: «Віцку трэба жаніцца!»

І тут-ж ўсе погляды дружна звярнуліся чамусьці ў бок пламенніцы дацэнта кансерваторыі.

— Трэба пазнаёміць Віцку з Валёй.

Дзвючына, з якога боку ні паглядзі, уада, а галоўнае, на чыстай рабоце!

Суседзі настараліся абмяндца наконт гэтага думкамі з вількіай цёткай, і тая ад такога нечаканага і мудрага «адкрыцця» аж рукамі пляснула:

— А і сапраўды Віцка быў-бы выдатнай парай нашай Валі!

І справа закіпела.

Матчыкасць палодзіць двум найўмекам іх дэс так захаліла няўрымслівых суседзяў, што яны ледзь дачакаліся наступнай суботы.

Валя, як звычайна, прыйшла да дзядзькі, і яе быццам незнарок затрымаў і палісіадзіць на лаўцы. Туды-ж гэтакама «спрыжыма» вышхнулі Віктар, і знаёмства адбылося.

— Дзякуй богу! — з палёгай усклікала добразвотныя сваі, праз адхілены ражок фіранкі паглядзячы на маладзца.

Валі і Віця, седзячы поруч на лаўцы, з нечэга смяяліся, і сваіх загадкаў радаваліся за іх будучыню.

— Не звядзіць вось такіх маладых, дурных — год будзе хадзіць і не заўважаш адно аднаго.

... Аднак радасць іх была дачаснай. Мінуўла вясня, прыходзіла лета, а толку, як казалі віктары суседзі-сваі, не было на капейку.

Спакойны, не вельмі гаваркі Віця, толькі чырванелі, калі размова заходзіла пра Валю, і нічога паўнага не мог адказаць, нават адбідца не мог ад вострых жаночых нападкаў.

— Эх ты, божа цялятка, а яшчэ саладаты адбуму. Выхаліць у дзеце хто-небудзь спрыгнеты дзвючыну з-пад самага носу... Тады пачухаш патыліцу, ды пона будзе...

Віктару лёс паступова пачаў змяняцца не толькі жанчын-суседка. У гэту справу пачалі ўмешвацца і мужчыны.

— Эх, брат, Віцка, не ведаеш ты

яшчэ смаку ў сямейным жыцці, — шкадавалі яны Віктара, гаворачы з ім адкрыта, «па-мужчынку». — Ахвота табе гібець аднаму? Была-б вось, скажам, у дзеце жонка. Прышоў ты дадому з работы — і тут дзеце сустракае гарачы пацалунак, увага, кляпаталіва прыгатаваны абед... А вечаар — справа маладая — у кіно, у тэатр — усюды ўдваіх, разам... Да таго-ж табе ўжо, брат, дваццаць шасць гадоў, у твае гады, брат, добрыя людзі сыноў ужо маюць, ого, якіх!

Над такім напорам Віктар не стрываўся і шчыра прызнаў суседзям: Валя, калі праўду кажаць, яму не вельмі падобаецца... У яго ёсць другая дзвючына. Надзя. Тына-коўшчыца. Праўда, Валя прыгажэйшая. Але з Надзій у яго дружба сапраўдная, трывалая...

— Ты з глуду з'ехаў! — у адзін голас абураліся суседзі. — Знайшоў сабе пару: жонка — тынакоўшчыца. Ды ты-ж яе ніколі ў спадніцы не ўбачыш... Вечна так і будзе хадзіць у штанах, запанчаных глінай да вайнай... Валя, бач, яму мала падобаецца! Чыстая работа, з твару міла глянуць. Ды яна дзеце шчаслівым чалавечкам зробіць. Ты ж дзвючына свайго не пазнаеш.

Гэтыя словы нібы агнём палілі віктарава сумленне: навошта ён, дурнак, раскажаў пра Надзю? Усёроўна ж нішто не зразумей адносіні іх, ні пачуццяў... Толькі вясмелі, да прымілілі яе...

...І трэба-ж было здарыцца, каб у гэты самы вечаар Валя прыйшла да дзядзькі ў адносіне ў Віктара яна не пуралася сустрач з ім, а наадварот, шукала іх.

Здагадлівыя суседзі Паперкіны: напалонаны «вільківай дураццю», шчыра жадаючы «выратаваць» яго і дапамагчы знайсці сапраўднае «шчасце», умоманг наладзілі Віктару і Валі сустрачку, і калі і патэоў з гарой пасадзілі і аддураліся ўласнай кватэры на цэлы вечаар.

Справа была ў панядзелак.

Назаўтра Валі і Віктар сустраіліся зноў, пасля яшчэ раз схадылі разам у кіно. А к канцу тыдня ўвесь двор ахнуў ад нечаканасці:

— Віцка з Валёй жаніцца!

... Падзеі разгортваліся з такой хуткасцю, што сапраўднае «арганізатары» вяселля ўжо не маглі разабрацца, каму першаму прыйшла ў галаву гэтая геніяльная ідэя.

Праўда, валіна радні і віктарава матчыка раілі пачакаць з вяселлем, хоць з месці «пагуляць», «спрыгледзецца» адзін да аднаго. Нарэшце, і закон таго тарабуй: заяву ў загс трэба падаць за два тыдні да рэгістрацыі шлюб...!

Але малады і саухаць не хацелі.

— Купім сакратаршын загса каробку цукерак і запіна.

І сапраўды: купілі каробку цукерак і ў адзін дзень «справу наладзілі»: у суботу прыйшлі з загсам ўжо мужам і жонкаю.

Вясельнае кола ўвесь гэты тыдзень круцілася, як шалёнае. Жонка валінага дзядзькі-дацэнта ў нечуванна кароткі тэрмін паспела справіцца з пасатам для пламенніцы, і, трэба сказаць праўду, грошай на пасат не пашкадавала: як і роднай дачцы ўсё неабходнае на пачын сямейнага жыцця прыдала: ватную коўдур, прасідары, рунікі, посуд... Віктару вяселле рыхтавала матчыка. Таксама збрала ўсё, што толькі магла. Каб людзі не абгаварылі...

Маладых з загсам сустракалі іскрыстым вінном і хлебам-салёна. Старыя спрактыкаваныя жанкі-сольны сачылі, ці не забыла часам маладая першай наступіць на нагу жаніху, як яны і вучылі яе — каб «верх» у жыцці быў за ёю. Не, маладая не забыла пра гэта... Усё было як трэба, толькі ў «спасадной» маткі, калі яна падносіла маладым віно, упала з рук — «дронныя зянакі!» — і заблілася ўпінчот чарка...

Усё нон пілі і елі за вясельным сталом госці. Макавым цвэтам ружавела маладая. Нявыжымі і сарамаіям, цалаваў яе па катэгорыччыму патрабаваўно «горка» малады...

Госці і назаўтра яшчэ пілі і елі. Толькі

кі маладыя нешта сядзелі, надзвумушыся, нібы сначы. Вечаарм гэтага-ж самага ліччэ нясончанага вясельнага дня на ўсім двары распаўзлася раптам прыглушаная погаласка: «Маладыя пасварыліся...»

А па другі дзень сама маладая, злосная, з чырвонымі плямамі на твары навалілася на «галоўную» сваю Пасцю Паперкіну:

— Дзякуй вам, усваталі мяне жаніху. Мне з яго ростам на вуліцу сорамна паказацца, не толькі каб да зямельных сваіх пабейці... У мяне не такія хлопцы былі да яго. Так і ведаць, я з ім жыць не буду.

Збентэжытая такой навінай, «галоўная сваха» спачатку нібы анямела. А потым, аманатаўшыся, пачала ўгаварваць маладую:

— Валечка, ды навошта табе той рост яго. Ты паглядзі, які завідны характар у Віцкі. Ён табе слова ніколі нааперак не скажа, і п'яны дадому не прыдзе ніколі... І пладу добрую атрымаеся. Начаўсята заўсёды хваліць яго: стаханавец... — як ташелец за саломінку, хапалася за ўсё, да што толькі можна было ўхапіцца, бедная сваха.

Але аргументы Валю толькі ўзлаваілі:

— На чорта мне ўсё гэта! Я і яму скажале і вам паўтарале: нахай ён мне развод дае!

— Валечка, ды Віцка дзеце на руках насіць-бы...

— Паносіць, а як-жа! А мачысе грошы сёння навошта даў? Калі ў нас свае, асобная сям'я, дык хто павінен грашмака распараджацца: я ці яна? Хто павінен ісці на рынак: я ці яна?

— Ды навошта табе той рынак на другі дзень пасля вяселля? Нахай сабе ідзе матчыка, ня

Талент трэба ўдасканалваць

Супярэчлівыя пачуцці выкаіла апошні зборнік вершаў Міколы Засіма. Супярэчлівыя, бо побач з сапраўднай паэзіяй у зборніку надта многа таго, што нават і рыфмаванай прозы не назавеш. Іно, на жаль, займае ў кнізе вялікае месца і складаецца, гадоўным чынам, з вершаў апошніх год. Вось чаму пасля прачытання зборніка Міколы Засіма хочацца разабрацца самому і, можа быць, дапамагчы разабрацца іншым, што перажджае паэзію праўдзіва праслоўна наладзванні ў яго творах і загучаць на поўны голас.

Я не прэтендую на вырашэнне пастаўленага пытання, але, як чытачу вершаў Міколы Засіма, хочацца шчыра выказаць яму свае думкі аб яго кнізе, сказаць, што падабаецца мне ў ёй, а што выкаіла пачуццё прырасці.

Кніга М. Засіма ахоплівае многія гады работы аўтара — раздзел «У пансквай навалі» складаецца з вершаў 20-х—30-х гадоў, раздзел «На мірных гонях» — з вершаў апошняга часу. Мікола Засім прыйшоў у савецкую паэзію з рэвалюцыйнай паэзіяй былой Заходняй Беларусі. Яго творчасць нагналася мужнай барацьбой працоўных мас за сваё сацыяльнае і нацыянальнае вызваленне, была зброй гэтага барацьбы. Іменна гэта глыбока паэтычна дэклараваў М. Засім у сваім вершы 1936 года «Дзе імя глянэе...», які з'яўляецца творчым крою паэта таго часу.

Дня іх яслі, дзя іх школы,
Дыпамога комсамола —
Усе для іх цяпер.

(«Савецкія дзеці».)

Пры такім падыходзе да з'яўлення ў вершы няма месца для жыцця чалавека. І вольно што знайшося ў паэта сказаць пра героя працы:

Сягоння Валеры
У напружанай працы
Будзе пад неба
З брыгадай палым.
У гэтым ён мае
Цяпер асаду.
Такія героі
Патрэбны народу.

Прыблізна ў такім-жа духу расказвае аўтар пра дзяцінства-агранома. Таксама ўсе лёгка і проста адбываецца і ў паэме «Старонкі з жыцця». «Старонкі» гэтыя ахопліваюць такі кавалек жыцця працоўных былой Заходняй Беларусі, што яго халіпа-б на заплею, ды і не на аду. Гэта — змрочна дні пад уладай польскіх паноў, гэта — вераснёўскія дні 1939 года, Вялікая Айчынная вайна, калектывізацыя. Якія тут адбываліся зружы ў чалавечым лёсе, колькі перажыта, які змяніліся людзі за гэты час! А што ў паэме? Усе тыя-ж рыфмаваныя паверданні:

Лукашу згорк лад пракляты...
Ды прыйшоў трыццаць дзевяты,
Чэсь вярнуў ён і свабоду
Беларуску народу...
І ажыў нарэшце наш
Стопакутны брат Лукаш...

Нічога не скажам, факты адзначаны зусім правільна. Але няўжо гэта так гаворыць пра падзею велізарнага гістарычнага значэння ў жыцці свайго народа?

Прачытаеш твор, дзе толькі бледныя цень жыцця, твор, які ляжыць па-за межамі паэзіі, і пачуваеш: няўжо гэта напісаў чалавек, які быў не толькі сведкам, але і ўдзельнікам усіх гэтых велічных падзей? Няўжо чалавек, які чварць стагоддзя, а мо і болей, жыў у літаратуры, усур'ёз думае, што вершаванага паэму і рыфмы, пры дапамозе якіх можна зарэгістраваць тым ці іншым падзеі, даволі для паэзіі? А можа, «муза» зусім пакінула паэта і засталася ў яго толькі звыклае рамясто? Здаецца, што гэта даўка не так.

Узяць хацц-б верш «Мінскі зубр». Размова ў вершы ідзе пра магутны мінскі самозвал з тым самым зубрам на радыяторы, які даволі-такі набіў асвою чытачу. Аднак-жа, якімі новымі, свежымі фарбамі заіскрыўся гэты зубр у вершы М. Засіма:

Стаў, павер, гара нібы,
Аж дзіўнае дзед стары,
Стаўшы срод вёскі:
— Белавескія зубры
Гэтуму — ў падноскі.

Можа гэта і не так глыбока, але-ж свежа і па-сапраўднаму паэтычна. Тут і добры народны гукар, так уладсёны, лепшым вершам М. Засіма, тут і яркія вобразы.

У Міколы Засіма, калі ён выступае не як халодны рэгістратар падзей і фактаў жыцця, ёсць сваё, адметнае сцэпка ў паэзіі. Аб гэтым выразна сведчаць яго лепшыя вершы. Аднак у апошні час занадта часта з'яўляюцца ў яго вершах і пачынае бяздумна рыфмаваць прайсненія іціны.

Хоцання, каб М. Засім заўважыў небяспеку такога становішча, каб задумаўся над сваёй творчай паэзіяй. Лепшыя якасці яго паэзіі могуць і павінны зноў загучаць на поўную сілу. Талент трэба наважаць, развіваць і ўдасканалваць!

Н. КІСЛІК.

Усюды новыя, брат, формы,
На адежу, боты, хаты,
Усюды новыя рэформы,
Але-ж толькі для багатых.

Бедняку-ж — усё старынка:
Світка, лапачь, курна хатка...
Есць, што праўда, і навінка...
А якая? — Гума (гумавая палка паліцэйскага. — Н. К.), братка!

Часам гэты гукар, у якім выказаны некавечны антызм народа, перарастае ў гнейны сарказм і гадзі з'яўляюцца такімі баявымі на сваёй сутнасці вершы, як «Хваліць пан сваю культуру» або выдатны верш «Парагвай».

М. Засім у лепшых вершах ідзе ад народнай песні, ад народнай творчасці наогул. І пакуль прыёмы народнай творчасці служаць паэту для глыбокага асэнсавання фактаў жыцця, яны ў яго — арганічныя, яны для яго — лепшы перадачыч пачуццяў і думак ад сэрца паэта да сэрца чытача.

Але варта аўтару вершаў адмовіцца ад пачынальнага асэнсавання жыцця і заняцца бяздумнай рэгістрацыяй фактаў, і верш робіцца падобным на незарэкаваную зброю, якая, можа, і выглядае грозна, але бескарнасная ў баю.

Іменна такой бескарнаснай зброй, на мой погляд, з'яўляецца верш «На заданні», напісаны ў гады Айчынай вайны і прысвечаны партызанскай барацьбе. Варта яго прачытаць паўнацэнна:

Выбраліся партызаны на заданне,
Прычаліся, умліліся шчэ зрання,
Перагледзелі, як трэба, сваю зброю.
Вочы ўсіх гарэлі помстай злою.

Не дастанеш сонца яшчэ тычкай,
Партызаны робяць пералічку.
Камандзір праверыў, сказаў «у погу».
І пайшлі ўсе на шас-дарогу.

Ад абою засталіся толькі трэскі,
Разгаілі, перабілі немцаў у пералеску.
А як пелі прапалі ранне,
Павярнулі ўсе назад з задання.

Усім на сэрцы было міла, лёгка,
Што Радзіме зроблена палягка.

Я прамом, што доўбняй,
Глушу трыбухатых.
Мо' яно й назграбна,
Ды затое ёмка.
Верш каструбаты,
Як з пянькі пастромка:
Плуг зачэпіш — цягне,
Не пакіне зладу
І на пяццю згадзіцца
Дзе якому гаду.

Вершы раздзела «У панскай навалі» сведчаць, што гэта не проста дэкларацыя, а велікі трагічны самаацэнка.

Яскравымі мажамі малюе паэт жудасныя кантрасты жыцця ў панскай Польшчы і недрухсансону выказвае свае адносіны да капіталізма.

Лікеры ды вінны,
Музыка — факстрым...
На рагу дзюльчаны:
«За злоты, за злоты!»

Пальчычкі, вазочкі,
Цукры, шакалады,
А дзіця ў рышточку
І лупіне рада.
Электрычнасць, газы,
Радзе скігона,
А наўкол заразы, —
Не гадзелі-б вочы.

(«Абразкі», 1937).

Так, калі аўтар перастае быць мастаком, які асэнсаввае жыццё, а робіцца фотаамаатарам, які «шчюкае» ўсё, што трапіла ў поле яго зроку, верш ператвараецца ў пародыю.

Сярод напісаных паэтам у гады Вялікай Айчынай вайны ёсць, зразумела, вершы і лепшыя і горшыя, але ўсе яны сталі радавымі ў баявым страю савецкай паэзіі. А такія вершы, як «Не шумі ты, жыта», «Падызка», «Доблю, люблю» — плаццё штовечар...», «Солты», на мой погляд, належаць да лепшых твораў М. Засіма. Але працягваючы вышэй верш з'явіўся бадай ці не першай у рабоце паэта прыкметай таго «фотаамаатарства», якое ў апошнія гады амаль цалкам замяніла ў яго вершах сапраўднае мастацтва.

І пайшлі збітныя, як стары брук, тэмы, пайшлі юбілейныя «оды», слоўныя шабланы, у якіх, прызначна, няма паэзіі. Вось два прыклады, узятыя наўздагад з аднаго дня шарай масы рыфмаваных радкоў.

У баях непахісны,
У працы няспынны,
Ты слава і гонар
Вялікай краіны.

(«Комсамол»)

Няма краю больш на свеце,
Дзе-б жылі шчасліва дзеці,
Як у СССР.

Тыя лакацічныя радкі, можа, варты цадай ацэнкі. Гэта не простае апісанне, не рыфмаваная канстатацыя фактаў жыцця, а паэтычнае іх асэнсаванне, поўнае болю і гнёву.

Факты, карціны рэчаіснасці жывуць у паэзіі не самі сабой, а тым зарадам думкі і пачуцця, які ўклаў у іх паэт. Вершы гэтага раздзела кнігі ў пераважнай большасці сваёй поўныя тэма паэтычнага зараду і — штуршаты часам, «каструбатыя», як характарызуе іх сам аўтар, — яны робяць моцнае ўражанне. Барціны дзяжка мінулага паўстаюць перад намі досыць выразна ў вершах «Надзе», «Савестратар», «Малітва старога бабулі», «Сыны» і іншых. Але, здаецца, лепшымі вершамі гэтага раздзела з'яўляюцца тыя, у якіх

Такая лакацічныя радкі, можа, варты цадай ацэнкі. Гэта не простае апісанне, не рыфмаваная канстатацыя фактаў жыцця, а паэтычнае іх асэнсаванне, поўнае болю і гнёву.

Факты, карціны рэчаіснасці жывуць у паэзіі не самі сабой, а тым зарадам думкі і пачуцця, які ўклаў у іх паэт. Вершы гэтага раздзела кнігі ў пераважнай большасці сваёй поўныя тэма паэтычнага зараду і — штуршаты часам, «каструбатыя», як характарызуе іх сам аўтар, — яны робяць моцнае ўражанне. Барціны дзяжка мінулага паўстаюць перад намі досыць выразна ў вершах «Надзе», «Савестратар», «Малітва старога бабулі», «Сыны» і іншых. Але, здаецца, лепшымі вершамі гэтага раздзела з'яўляюцца тыя, у якіх

Такая лакацічныя радкі, можа, варты цадай ацэнкі. Гэта не простае апісанне, не рыфмаваная канстатацыя фактаў жыцця, а паэтычнае іх асэнсаванне, поўнае болю і гнёву.

Факты, карціны рэчаіснасці жывуць у паэзіі не самі сабой, а тым зарадам думкі і пачуцця, які ўклаў у іх паэт. Вершы гэтага раздзела кнігі ў пераважнай большасці сваёй поўныя тэма паэтычнага зараду і — штуршаты часам, «каструбатыя», як характарызуе іх сам аўтар, — яны робяць моцнае ўражанне. Барціны дзяжка мінулага паўстаюць перад намі досыць выразна ў вершах «Надзе», «Савестратар», «Малітва старога бабулі», «Сыны» і іншых. Але, здаецца, лепшымі вершамі гэтага раздзела з'яўляюцца тыя, у якіх

Такая лакацічныя радкі, можа, варты цадай ацэнкі. Гэта не простае апісанне, не рыфмаваная канстатацыя фактаў жыцця, а паэтычнае іх асэнсаванне, поўнае болю і гнёву.

Факты, карціны рэчаіснасці жывуць у паэзіі не самі сабой, а тым зарадам думкі і пачуцця, які ўклаў у іх паэт. Вершы гэтага раздзела кнігі ў пераважнай большасці сваёй поўныя тэма паэтычнага зараду і — штуршаты часам, «каструбатыя», як характарызуе іх сам аўтар, — яны робяць моцнае ўражанне. Барціны дзяжка мінулага паўстаюць перад намі досыць выразна ў вершах «Надзе», «Савестратар», «Малітва старога бабулі», «Сыны» і іншых. Але, здаецца, лепшымі вершамі гэтага раздзела з'яўляюцца тыя, у якіх

Такая лакацічныя радкі, можа, варты цадай ацэнкі. Гэта не простае апісанне, не рыфмаваная канстатацыя фактаў жыцця, а паэтычнае іх асэнсаванне, поўнае болю і гнёву.

Факты, карціны рэчаіснасці жывуць у паэзіі не самі сабой, а тым зарадам думкі і пачуцця, які ўклаў у іх паэт. Вершы гэтага раздзела кнігі ў пераважнай большасці сваёй поўныя тэма паэтычнага зараду і — штуршаты часам, «каструбатыя», як характарызуе іх сам аўтар, — яны робяць моцнае ўражанне. Барціны дзяжка мінулага паўстаюць перад намі досыць выразна ў вершах «Надзе», «Савестратар», «Малітва старога бабулі», «Сыны» і іншых. Але, здаецца, лепшымі вершамі гэтага раздзела з'яўляюцца тыя, у якіх

Такая лакацічныя радкі, можа, варты цадай ацэнкі. Гэта не простае апісанне, не рыфмаваная канстатацыя фактаў жыцця, а паэтычнае іх асэнсаванне, поўнае болю і гнёву.

Факты, карціны рэчаіснасці жывуць у паэзіі не самі сабой, а тым зарадам думкі і пачуцця, які ўклаў у іх паэт. Вершы гэтага раздзела кнігі ў пераважнай большасці сваёй поўныя тэма паэтычнага зараду і — штуршаты часам, «каструбатыя», як характарызуе іх сам аўтар, — яны робяць моцнае ўражанне. Барціны дзяжка мінулага паўстаюць перад намі досыць выразна ў вершах «Надзе», «Савестратар», «Малітва старога бабулі», «Сыны» і іншых. Але, здаецца, лепшымі вершамі гэтага раздзела з'яўляюцца тыя, у якіх

Такая лакацічныя радкі, можа, варты цадай ацэнкі. Гэта не простае апісанне, не рыфмаваная канстатацыя фактаў жыцця, а паэтычнае іх асэнсаванне, поўнае болю і гнёву.

Факты, карціны рэчаіснасці жывуць у паэзіі не самі сабой, а тым зарадам думкі і пачуцця, які ўклаў у іх паэт. Вершы гэтага раздзела кнігі ў пераважнай большасці сваёй поўныя тэма паэтычнага зараду і — штуршаты часам, «каструбатыя», як характарызуе іх сам аўтар, — яны робяць моцнае ўражанне. Барціны дзяжка мінулага паўстаюць перад намі досыць выразна ў вершах «Надзе», «Савестратар», «Малітва старога бабулі», «Сыны» і іншых. Але, здаецца, лепшымі вершамі гэтага раздзела з'яўляюцца тыя, у якіх

Спрабавала яна вучыцца. Хадзіла ў семы класе вучэбнай школы, ды гэты занятка не па нае натуры. Кінула яшчэ ў мінулы годзе.

Валіны «справы» — грубасць, сваркі, прагуды — двойчы разабраліся на комсамольскім бюро. У выніку чаго я перавай ў другі цэх.

Апошні год Валі пачала, як-бы свправаляючы: лепш працаваць, у калектыве быць не такой задарай. Калі выходзіла замуж, хвалілася на заводзе:

— За архітэктара іду. Новую кватэру з мужам атрымаюць...

... У самі дзядзькі-дзятка, дзе Валі жыла часова, не жадаючы «губляць» пакой і вартыца ў інтэрнат, цётка сустраэла мяне шчыра:

— Скажыце, куды-ж дзятка бядуна дзіцяці, пасля таго як гэты яноўдні выкінуў яе рэчы? — У цёткі былі ўсе паставы хваліваюцца: «беднае дзіця» маглі застацца на дзядзькавай шні...

— Ну, «дзіця» не такое ўжо малое, як-нікак дваццаць чатыры гады... — паспрабавала заўважыць я.

— Нявінная, чыстая дзятка! — не слухала мяне цётка. — І трэба-ж было траціць ёй у лапы да гэтага бандыта...

Мне неабходна было высветліць адеў гістарыя: што пераважала ва ўсёй гэтай гістарыі: пачуцці ці пакой, і я спыталася ў цёткі:

— Скажыце, а чаму-б Валі, калі так усё здарылася надобна, не вярнуцца назад у інтэрнат да сяброў, да сваіх комсамольцаў? Яна-ж таксама комсамолка. Хіба не лягчай было-б ёй там, чым вольно, як цяпер, кожны дзень, абідаць парогі ў пракурорву і міліцыю?

Цётка стала ў валаўчучую позу.

— А пакой? Чаму яна павінна адмовіцца ад яго, скажыце?

Там я паспрабавала звярнуцца да валага дзядзькі, дацэнта кансерваторыі:

— А як вы глядзіце, Іван Іванавіч, на гэтую справу?

Іван Іванавіч зрабіў жэст рукамі, які

яскрава гаварыў: «Мая хата з краю...» і, прыемна ўсміхаючыся мне, прамоўці:

— Самі заварылі кашу, няхай самі і расхвалюваць.

Мяне абуралі паводзіны гэтых «інтэлігентных» людзей. Тут-жа за сталом побач з намі сядзела іх дачка, якая ў мінулы годзе скончыла дзясцігодку. І я паказала ім на яе.

— А калі-б падобная гісторыя здарылася з вашай дачкой, вы як чалавек інтэлігентны, нарэшце, як член партыі, таксама дазволілі-б ёй вестці такую вольно «вайну» за пакой з чалавекам, якому яна не любіць, з людзьмі, якія яе не наважаюць, і не хочучы нават бачыць яе поруч? Вы дазволілі-б ёй гэта, нават, каб і ўсе вярдычныя правы былі на яе баку?

Іван Іванавіч загараўся:

— Я яе на парог-бы гуды не пуціці!.. А яго жонка выказала свае, «жаночыя меры»:

— Я ўзяла-б поналіску, ды такое вяселе паказала-б ёй...

Нашу гаворку перабіла сама Валі.

І яна вярнулася ад рабнага пракурора. Справы не ішлі як лепш не трэба... У яе ўжо была рэзалюцыя на ўсяленне і на прыскі ў «яе ўласным» пакой. Настрой у яе быў выдатны. Яна расчырванелася і сапраўды здавалася прыгожанькай. Певалі агучылае ўражанне толькі вочы. Сапраўды, люстэрка душы. Нейкія калючыя, надобныя. Здавалася, Валі не глядзіць вам у твар, а шчырыцца па ім, нарочыя ўдчы ад вашага погляду... Есць такія непрыемныя, слізкія пагляды...

... Мусіць, у гэтай самі і на гэтую таму гаварылася ўжо многа — гэта адчувалася па таму, як вельмі проста падавала свае рэплікі нават дзядзькава дачка, — і яе нішто не спыняў, не прапанаваў выйці ў суседні пакой.

Валі добра ведала, з чаго трэба пачынаць размову з «радактарам» (гэтак чамусьці вырашыла зваць яна мяне, хоць я і па-

пярэдзіла яе, што я ўсяго толькі супрацоўнік рэдакцыі). І яна пачала расказваць прычыну сваіх сямейных незадоў з Віктарам. Расказвала пры цётцы, пры дзядзьку, пры маладзенькай стрыячэй сястры. Я слухала і чырванела — вельмі ўжо непадобна ўсё гэта было на размову «нявінай дзяткіны»... «дзіцяці»...

Магло-ж гэта «дзіця» «здагадацца» і дайсці да таго, што звычайна чалавечыя адносіны свайго мужа да маціны вытлумачыла зусім па-іншаму, толькі па адной прычыне: «А чаму ён ёй грошы адыў назаўтра? І чаму яна плакала, калі мы пасварыліся і ён напіўся?»

Гаварыць больш не было пра што, даволі таксама было бескарнасна і, падаючы Валі яе заву з пракурорвай рэзалюцыяй, я толькі заўважыла ёй:

— А ці вам не здаецца, Валі, што апача юрыдычных законаў, існуюць яшчэ іншыя, заканы, якія ідуць ад нашага сумлення... Няўжо сапраўды гэты пакой зараз такі неабходны і мілы вам, маладой дзяткіне, комсамолцы?

Як яна ўсхалілася! Як драпежна бліснулі яе дробныя, як у звярка, вострыя зубкі!

— Вы што-ж, штурхаеце мяне на раікі, пад поезд, ці прымушаеце іці на вуліцу?..

Гэта была ўжо свядома, у форме нядрэнай артыстычнай ігры, спекуляцыя. І яе неабходна было абараць у пачатку.

— Бінды, Валі, історыку! Калі хочаце ведаць, вашы паводзіны не заслугоўваюць ні спачування, ні навагі да вас.

Я сабралася іці.

— Можалі напісаць пра наша вяселе ў вашай газеце! — злосным смехам кінула мне наўздагон Валі.

Заўсёды ў дарозе

Ужо назва гэтага зборніка — «У дарозе» — абядае чытачу цікавую размову паэта, які прыйшоў на сустрэчу з ім з шырокіх жыццёвых дарог. Калі чытаеш адзін за другім новыя вершы паэта, назва яго кнігі набывае яшчэ адзін не менш важны сэнс. Яна пераклікаецца з крылатымі словамі Вадзіміра Маякоўскага, які назваў паэтычную творчасць «яздой у невадоме», вызначыўшы тым самым непахісны абавязак паэта быць заўсёды на параднай лініі жыцця, напісана пшадку новай тэмы і вобразы, удасканалваць сваё майстарства. Такім чынам, назва новай кнігі М. Танка з'яўляецца адначасова і фактам асабістай біяграфіі паэта, які многа падарожнічаў за апошнія гады, пабываў за межамі нашай Радзімы — у радзе краін народнай дэмакратыі, — і служыць сведчаннем тых творчых прычынаў, якімі ён кіруецца ў сваёй паэтычнай дзейнасці.

Пазізія Максіма Танка, выкапаная да жыцця практычнымі задачамі рэвалюцыйнай барацьбы ва ўмовах былой Заходняй Беларусі, вытрымала суровыя выпрабаванні, прайшла сапраўдную загартоўку ў горане жыцця. Яна ніколі не зварочвала з прамых жыццёвых дарог, якімі-б чажкімі яны ні былі, на пабочныя пучыныя сузыральніцкія і бестурботнага існавання. І сёння, як і ў гады Вялікай Айчынай вайны, яна разам з народам, які будзе камунізм, змагаецца за мір ва ўсім свеце, супраць падальшчыкаў новай вайны.

Ужо ў ранніх сваіх творах Максім Танк сцвярджаў, што толькі такое слова патрэбна народу, якое натхняе яго на подзвігі, дапамагае пераадолець цяжкасці, уладзілае радасць перамогі, малюе перспектывы радаснай будучыні. Таму такое вялікае месца ва ўсёй паэзіі Максіма Танка займае тэма, якую Вадзімір Маякоўскі назваў вельмі трайна і сціпла: «аб месцы паэта ў рабочым страі». Аб тым, што гэта тэма яго па-сапраўднаму хваляе, гаворыць уся яго творчасць, пачынаючы ад першай кнігі «На этапах», выдзенай у былой Заходняй Беларусі ў 1936 годзе, і да новага зборніка «У дарозе».

У адным з ранніх вершаў паэта, лірычным героі якога меў выразны аўтабіяграфічны рысы, расказваецца, што песня была надзейнай зброй барацьбы за лепшую долю народа. Герой гэтага верша — надольны работнік — спынаецца праз дэму ночы, каб увару прыйсці да саброў па агульную справу і перадаць ім вышанапісан у сэрцы словы песні, якія ўдзіхнуць у іх новыя сілы для змагання.

Творы Максіма Танка карыстаюцца заслужанай любоўю чытача, бо яны напісаны ад сэрца, бо ў паэта няма больш велічнай задачы, чым дапамагчы сваімі творами ў ажыццяўленні задач, якія ставяць партыя і народ. Кнігі паэта не залежваюць на паліцах бібліятэкі, песні на яго словы гучаць са сцены сталічнага тэатра і за вясельным сталом у калгаснай хаце. Вольно чаму Максім Танк мог з поўным правам сказаць аб сабе ў адным са сваіх вершаў, змешчаных у яго напярэдняй кнізе:

І я бязмерна рад, што я не гоць,
Не бестурботны у жыцці вандруйнік,
Што для мяне заўжды заданне ёсць
У нашых тэмах велічных, цудоўных.

Краіне трэба песня так, як сталь,
Як хлеб і вугаль... Часам да світаня
Шліфуеш верша кожную дэталю,
Бо гэта — сэрца, партыі заданне.

Зборнік «У дарозе» адкрываецца своеасаблівай паэтычнай прадмовой — вершам «Песня дружным». З горадскай за свой народ, гараціны справы якога з'яўляюцца сапраўднай марай чалавечства аб лепшай будучыні, паэт піша аб шчасці быць песняром будучыні камунізма:

Сягоння ўсе ведаюць добра, сябры:
Ад сягу, што змяне прамежм зары,
Ад волі і дружбы народаў,
Ад плавак авеяных славай шыткою,
Ад плавак у домках і гулу стаянку,
Ад нашых на нівах усходу,
Ад нашай расціўнай вясны маладой,
Што крочыць у свет з перамогай,
І нават, ад лесі твай і май!
Залежыць лёс шара зямлята.

Новыя вершы Максіма Танка маюць адну агульную рысу — яны прасякнуты сапраўдным творчым непакоем і сведчаць аб імненні паэта адукацыя на самыя рознастайныя падзеі жыцця. Кожны новы працоўны дзень паэт вымярае не колькасцю вершаваных радкоў, занесеных на паперу, а тым, наколькі поўна і ўсебакова адлюстравалася ў іх стваральная праца народа. У вершы «Ужо даўно прайшла начная змена» паэт з добрым пачуццём зайдзрасці гаворыць аб працы агранома і токара, муляра і шахцёра, працоўны дзень якіх заплоўнены сапраўднай творчасцю, не менш паэтычнай, чым творчасць паэта. Яны — героі яго вершаў, і паэт аддае сваё натхненне. І хоць ён не можа пакардынаць, што дзень пражыты дарма, але ён-бы перастаў быць творцам, калі-б заснакоўся на дзясцігнутым:

І хоць сумленнай працай дзень закончан,
Сабе спакою не знаходжу я.
За цэлы дзень я абыйшоў поўсвету,
Поўсвечу песня абыйшла мая...

Пад усімі вершамі зборніка настаўлены даты іх напісання. Самі па сабе яны яшчэ нічога не гавораць чытачу. Аднак, кожны, хто прасочыць таматыку вершаў, напісаных хацц-б у студзені 1952 года, можа склаці сабе ўяўленне аб творчай актыўнасці паэта. Вольно гэтыя вершы: «У Радансвоце», «Балато», «Перавал Штурца», «Не сумай-жа, браце мой», «Гістарыя-

каханая, якія не скарыліся перад уладай магната, і загінулі, смерцю сваёй свёрдзіўшы, што сумленне чалавека працы неляга куніць за грошы.

Сіла ўдзянення вершаў на чытача залежыць ад таго, здолеў паэт уладзіць у свой твор сапраўдны чалавечы пачуцці або зарыфмаваў першыя думкі, што прыйшлі ў галаву, знайшоў ён такія адзіныя словы, якія здавалася, што няма ў мове іншых слоў, якія-б маглі замяніць іх, або задаволіўся штампамі, атрыманымі праз дзясціны рукі. Лепшыя вершы Максіма Танка іменна тым і падукаляюць, што чытач не можа заставацца абывалявам да іх, знаходзячы ў іх выяўленне сваіх пачуццяў, перажыванні і роздуму.

У лепшых творах Максіма Танка мастацкі вобраз не проста тэма, якая дапамагае навочна ўявіць тое, пра што піша аўтар, але разам з тым і філасофскае абгульненне. Думкам у такіх творах пра-сторна і ўваўненне чытача само дамаеўвае многае з таго, што засталася паміж радкоў верша. Ён як-бы робіцца саўдзельнікам у перажыванні паэта, дапаўняючы яго сваім вопытам.

Зразумела, было-б няправільна сцвярджаць, што ўсе вершы зборніка напісаны на такім узроўні. Сустрэкаюцца ў ім і творы, якія з'яўляюцца мімалётным вадгукам на падзеі, і творы, у якіх пачуццё падмелена дэкламацыйна. Вольно, напрыклад, верш «Песня будучыні»:

Ужо назва гэтага зборніка — «У дарозе» — абядае чытачу цікавую размову паэта, які прыйшоў на сустрэчу з ім з шырокіх жыццёвых дарог. Калі чытаеш адзін за другім новыя вершы паэта, назва яго кнігі набывае яшчэ адзін не менш важны сэнс. Яна пераклікаецца з крылатымі словамі Вадзіміра Маякоўскага, які назваў паэтычную творчасць «яздой у невадоме», вызначыўшы тым самым непахісны абавязак паэта быць заўсёды на параднай лініі жыцця, напісана пшадку новай тэмы і вобразы, удасканалваць сваё майстарства. Такім чынам, назва новай кнігі М. Танка з'яўляецца адначасова і фактам асабістай біяграфіі паэта, які многа падарожнічаў за апошнія гады, пабываў за межамі нашай Радзімы — у радзе краін народнай дэмакратыі, — і служыць сведчаннем тых творчых прычынаў, якімі ён кіруецца ў сваёй паэтычнай дзейнасці.

Пазізія Максіма Танка, выкапаная да жыцця практычнымі задачамі рэвалюцыйнай барацьбы ва ўмовах былой Заходняй Беларусі, вытрымала суровыя выпрабаванні, прайшла сапраўдную загартоўку ў горане жыцця. Яна ніколі не зварочвала з прамых жыццёвых дарог, якімі-б чажкімі яны ні былі, на пабочныя пучыныя сузыральніцкія і бестурботнага існавання. І сёння, як і ў гады Вялікай Айчынай вайны, яна разам з народам, які будзе камунізм, змагаецца за мір ва ўсім свеце, супраць падальшчыкаў новай вайны.

Ужо ў ранніх сваіх творах Максім Танк сцвярджаў, што толькі такое слова патрэбна народу, якое натхняе яго на подзвігі, дапамагае пераадолець цяжкасці, уладзілае радасць перамогі, малюе перспектывы радаснай будучыні. Таму такое вялікае месца ва ўсёй паэзіі Максіма Танка займае тэма, якую Вадзімір Маякоўскі назваў вельмі трайна і сціпла: «аб месцы паэта ў рабочым страі». Аб тым, што гэта тэма яго па-сапраўднаму хваляе, гаворыць уся яго творчасць, пачынаючы ад першай кнігі «На этапах», выдзенай у былой Заходняй Беларусі ў 1936 годзе, і да новага зборніка «У дарозе».

У адным з ранніх вершаў паэта, лірычным героі якога меў выразны аўтабіяграфічны рысы, расказваецца, што

Пад выглядам эканоміі

Перад пачаткам новага сезона кожны театр Беларускай выпуская зводную афішу. У ёй паведамляецца аб тым, якія п'есы і оперы паставяць у наступным годзе. Афіша перапісвае пастаноўкі мінулага сезона, пакідаючы ў рэпертуары, а таксама паведамляе, што рыхтуе і паставіць у наступным годзе. Гэтыя афішы паставяць у наступным годзе.

Не была гэта добрая традыцыя перапісваць афішы ў мінулы год і ў наступным годзе. На ўсіх людзкіх месцах з'явіліся такія афішы ў Мінску і ва ўсіх абласных гарадах, дзе ёсць театры. Больш за тое афішы дзве-тры прэм'еры. Але многія глядзчыны звярнулі ўвагу на адну трыможную з'яву. Ні ў адным з театраў Беларусі не паведамляюць аб пастаўках новых п'ес беларускіх драматургаў.

Трэба прызнаць, што праўдзівае Саюза савецкіх пісьменнікаў БССР, нягледзячы на ўсе вострыя крытычныя заувагі, якія па пытаннях беларускай драматургіі былі чутны на іх нарадах і ў сядзеньнях пісьменнікаў БССР, усё яшчэ вельмі мала робіць для паспяховага развіцця гэтага жанра. Вельмі рэдка ў Саюзе амамаркоўваюцца новыя п'есы, не практыкуюцца творчыя камандзіроўкі драматургаў. Але гэта яшчэ не поўнае вырашэнне насупраць пытання. Цісячкі афішы, пішучыя для пастаноўкі ў театрах. Тэатры займаюцца Упраўленне па справах мастацтва Міністэрства культуры БССР і, відаць, займаюцца агульна, бо работнікі Упраўлення вельмі мала рыхтуюць да ўважання рэпертуару беларускіх драматургаў арыгінальнымі п'есамі, слава выростаюць новыя творчыя сілы.

У Беларускай літаратуры ёсць нямаюча твораў, вартых таго, каб па іх пісаліся доўгія тэатральныя інсцэніроўкі. І тут ужо напэўна патрэбна была-б інцытывы, падтрымка з боку Упраўлення. Але гэтай падтрымкі няма.

Адна справа не ў адной інцытыве, якой драматургі маюць права кажаць ад Упраўлення. Урад БССР адпускае Міністэрству культуры Беларусі пэўныя сродкі на набыванне новых п'ес, новых тэкстаў п'ес, новых лібрэтаў, музычных твораў. Зусім лаяна, што гэтыя сродкі павінны былі-б з'явіцца дзейным стымам для лепшага прыцягнення творчых сіл у драматургію, для стварэння новых твораў п'ес, новых музычных твораў. Але чамусьці з году ў год значная частка гэтых сродкаў, што адпускаюцца дзяржавай з ясна вызначанай мэтай, або не выдаткоўваецца, або выдаткоўваецца не па прызначэнню. Напрыклад, на пераклады п'ес з рускай на беларускую мову адпускаюцца грошы заўсёды затрачваюцца з перавыдаткам, а на набыванне арыгінальных твораў, наадварот, з году ў год застаюцца нескарыстанымі. Возьмем для прыкладу мінулы год. Міністэрству культуры БССР былі выдзелены сродкі для матэрыяльнага захавання аўтараў з мэтай іх творчай актывізацыі. Але Упраўленне па справах мастацтва зноў пачыла неабходным не выдаткоўваць гэтыя сродкі. Са ста тысяч рублёў, асигнаваных у 1954 годзе на набыванне новых драматургічных твораў і тэкстаў для п'ес, выдаткавана толькі 31 тысяча рублёў, і то ў пераважнай большасці на тэксты п'ес. Новыя п'есы не набываюцца. Ва Упраўленні ёсць для гэтага простае апраўданне: «Не было п'ес...» Але-ж, відаць, дзяржава адпускае грошы і на тое, каб заказаць новыя п'есы. Аднак гэта чамусьці тут не вельмі практычна.

На заказы лібрэта новых опер і балетаў было асигнавана 18 тысяч рублёў, з якіх

затрачана 10 тысяч: набыва лібрэта дзіцячай оперы «Марынка».

Намеснік Міністра культуры БССР П. Лютаровіч з валакі чыжжаско прызнае новыя імёны і ні за што не жадаюцца на персанальны заказ твораў беларускім драматургам. Таму з году ў год і не скарыстоўваюцца сродкі, адпачыны дзяржавай на палеўненне фонду Беларускай драматургіі.

— Я магу выдаткоўваць выдзеленыя сродкі, як знайду патрэбным, — гаворыць тав. Лютаровіч.

Так, відаць, ён і робіць. Сродкі выдаткоўваюцца менш за ўсё па іх перагодна прызначэнню. Таму ні з адным беларускім драматургам Міністэрства культуры рэспублікі не заключала дагавораў у мінулым годзе.

Цэнтралізацыя сродкаў — добрая справа, але пры іх разумным выкарыстанні. У нас-жа яна не апраўдае сабе. Залішня апека Міністэрства прывяла да таго, што, напрыклад, Камітэт радыёінфармацыі, які раней займаўся заказам новых тэкстаў п'ес, пазбаўлены магчымасці набываць іх.

Кіраўніцтва Бездзяржэстрады прымала некаторыя захады для ўважання рэпертуару арыгінальных твораў, але яно не мае права самастойна заказаць, а тым больш — прыняць твор. Усё павінна быць узгодна, уладжана з мнствам кансультантаў Міністэрства, што не спрыяе лепшай рабоце з аўтарамі.

Пац год таму назад Рэспубліканскі Дом народнай творчасці праводзіў конкурс на аднаактоўную п'есу, які дапамог выявіць новыя творчыя сілы. Некаторыя яго ўдзельнікі потым зарэкамандвалі сабе як здольныя таленавіты драматургі. І з адзінаццаці дзень у самадзейных драматычных калектывах з поспехам ставіцца лепшыя п'есы, напісаныя ўдзельнікамі конкурсу. У мінулым годзе дырэкцыя Дома народнай творчасці БССР рыхнула паўтары гэта вельмі карыснае і патрэбнае творчае мерапрыемства, але Міністэрства культуры БССР не падтрымала ініцыятыву, спасылаючыся на адсутнасць сродкаў для захавання аўтараў. Але гэта, як мы ведаем цяпер, быў зусім не абгрунтаваны довад, бо Міністэрства мела грошы на набыванне твораў. Чаму-ж яно вырашыла адмовіцца ад гэтага конкурсу, які, несумненна, даў-бы каштоўныя вынікі? Невадама.

За мінулы год Дом народнай творчасці БССР на набыванне аднаактоўных п'ес затраціў усяго... тры тысячы рублёў. Гэтыя грошы залочаны за тры п'есы, а пры жадаанні такіх твораў можна было-б мець значна больш.

Прыкладна ў такім-жа становішчы і Беларускае дзяржаўнае філармонія. Вельмі абмежаваныя сродкі, якія мела філармонія, не дазвалялі ёй наладзіць цесны кантакт з многімі кампазітарамі.

Дзяржаўныя театры БССР у гэтым годзе атрымалі, нарэшце, права на заказ новых п'ес драматургам. Гэтае права трэба распаўсюдзіць і на Дзяржаўны хор БССР, на Беларускае народнае хору і памацаваць адпаведнымі асигнаваннямі, каб яно не заставацца толькі на паперы.

З практыкі заказаў новых твораў Міністэрства культуры павінна зрабіць сур'ёзныя вывады. Дзяржава адпускае сродкі не для таго, каб іх выдаткоўваць па жадаанню начальніка Упраўлення па справах мастацтва, а каб скарыстаць для далейшага росту Беларускага савецкага мастацтва.

Я. САДОУСКІ.

Чаму залежваюцца кнігі на складах

У гандлёвай сетцы і на базях Гомельскага аблкангадзем стварыліся вялікія залежкі кніг. Так званыя «звышнорматывныя рэшткі» склаў за мінулы год звыш самі мільёны рублёў.

Што такое «звышнорматывныя рэшткі»? Гэта — новыя кнігі, якія аблкангадзем атрымлівае з Мінска, Масквы, Ленінграда, Рыгі. Замест таго, каб прадаваць і распаўсюджаць гэтыя кнігі сярод насельніцтва, іх у пераважнай большасці пакідаюць ляжаць на складах баз і ў кнігарнях. Два паверхі абласной базы цяпер запоўнены кнігамі, але кіраўнікі аблкангадзем не прымаюць мер, каб хутчэй завесці іх у рэальныя кнігарні і прадаць насельніцтву. Толькі на складах, якім загадвае т. Проніна, перухама ляжыць на два мільёны рублёў кніг, сярод іх ёсць намяла і такіх, якія карыстаюцца вялікім попытам у чытача. Атрымаўшыца так, што кнігі ляжаць на базях, а ў кнігарнях іх няма.

Залежкі кніг стварыліся амаль у кожнай раённай кнігарні. Ёсць вялікія рэшткі кніг і ў гарадскіх кнігарнях, нягледзячы на шырокі попыт насельніцтва. Так, напрыклад, у гомельскай кнігарні № 3 (загадчык тав. Ліўшыц) знаходзіцца кніг на суму 400 тысяч рублёў. Многа непрададзеных кніг таксама ў новабудоўлях кнігарнях № 2 (загадчык тав. Гершман) і № 8 (загадчык тав. Т. Ліўшыц), у кнігарнях Мазыра, Рагачова, Жлобіна і інш.

Адной з прычын стварэння звышнорматывных рэшткаў з'яўляюцца нізкі адукацыйны ўзровень і дэкава кваліфікацыя работнікаў кніжнага гандлю. У сваёй пераважнай большасці яны маюць ніжэйшую адукацыю. Нават у абласным цэнтры з імі загадчыкаў кнігарняў толькі адзін мае сярэдняю адукацыю. А хіба можна добра арганізаваць гандаль кнігамі, калі работнікі прылажыць ледзь-ледзь працягваюць іх загадоўкі? Само наша жыццё патрабуе, каб загадчыкі кнігарняў і прадаўцы мелі сярэдняю адукацыю.

Мне здаецца, што час паставіць пытанне перад галоўным упраўленнем кніжнага гандлю Міністэрства культуры БССР аб падборзе кадраў, у першую чаргу загадчыкаў кнігарняў. Возьмем, напрыклад, кнігарню № 2 г. Новабеліцы (гэта адна з буйнейшых у вобласці з гадзям планам таваразвароту каля мільёна рублёў). Тут стварыліся вялікія залежкі кніг, але загадчыка тав. Гершмана гэта не трывожыць. Ён ледзь выводзіць сваё прозвішча ў ведамасці на атрыманне зарплат, з чыжжаско працягвае загадваць кнігі, з таму не можа прапанаваць пакупніку патрэбную кнігу. Гершман дзесяці чут,

што савецкія людзі любяць кнігі «Белую бярозу» Бубнова, «Маладую гвардыю» Фадзеева, «Глыбокую пільню» Шамякіна, ён чуў, што на кнігі Драйзера, Зяля, Балза, Гюга, Гогаля, Горкага вялікі попыт, а што гэта за кнігі, ён не ведае. А такіх, як т. Гершман, у Гомельскім аблкангадзем ёсць яшчэ нямаю.

Дарчы, аб тыхажах кніг. Адсутнасць трымаў сувязі паміж аблкангадзем з аднаго боку і выдавецтвам і пісьменнікамі з другога боку прыводзіць да стварэння залежак кніг.

У кнігарнях нашай вобласці зусім няма кніг аб пчаларстве, па садоўніцтву, попыт на якія вялікі. Вельмі патрэбна кніга «Электратэхніка», больш кніг трэба выпускаць па механізацыі сельскай гаспадаркі, для спецыялістаў МТС. Гэта накар пакупнікоў.

Заяжалася кніга Т. Хадкевіча «За сінім лесам», выпушчаная яшчэ ў 1951 годзе. Гэта небагаля кніга, але яна дора аформлена, мае шэры, сумны выгляд і таму не карыстаецца ў пакупніцтва асаблівым попытам. Ляжаць на базях і такія кнігі, як «Наводныя салдаты» К. Залатоўскага, якая выйшла ў свет яшчэ ў 1950 г. (тыраж 10.000 экз.), «Магістральны канал» М. Паслядовіча, выдзенай я ў 1951 годзе тыражом 20 тысяч экзэмпляраў. На маю думку, тыраж гэтых кніг звышнорматывны. Тое-ж самае трэба сказаць і пра кнігі для дзяцей «Саброўкі ідуць у школу» Л. Баранковай (якая выйшла тыражом у 40 тысяч экзэмпляраў). Кніга бэ малюшкаў — і маленькія чытачы адмаўляюцца купіць яе. А між тым, калі выдавецтва захаце, дык можа выпускаць добра аформленыя кнігі, як «Хлопчын і лётчык» Я. Купалы, якая хутка разыйшлася. Не неабходна перавыдаць добра аформленыя кнігі «Глыбокая пільня» І. Шамякіна, «Векпалонныя дні» М. Лынькова і іншыя. Гэтыя кнігі і добра прадаюцца. Нельга забываць таго, што выданыя кнігі мае вялікае значэнне. Наш чытач набывае цяпер толькі добра аформленыя кнігі.

Выдавецтва шмат выпускае зборнікаў вершаў. Гэта, вядома, добра. У нас ёсць нямаю аўтараў добрай паэзіі. Зборнікі вершаў Булата, Коласа, Куляшова звышнорматывныя нашы пакупнікі. Але не на ўсе кнігі паэтыя такі попыт. Вось ужо некалькі год ляжаць на паліцах кнігарняў зборнікі вершаў «Шляхамі дружбы» М. Аўрамчыка, «Вершы і паэмы» А. Зарыцкага, «Дарогай шчасця» А. Валевіча. Відаць, для гэтых кніг тыраж завада вялікі.

Г. ГОМЕЛЬ.

Лірык. Рабыца па дрэву Д. Сталарова (Гомель).

Канцэрты артыста-чытальніка

Гомельскае абласное аддзяленне Таварыства па распаўсюджванню палітычных і навуковых ведаў арганізавала ў рабочых клубах і чыровных кутках выступленні артыста-чытальніка А. Слесарніка.

А. Слесарніка пазнаёміў гамельчан з літаратурнымі кампазіцыямі па паэмах Якуба Коласа «Рыбакова хата», «Сямон-музыка» і паэме А. Куляшова «Сцяг брыгады», а таксама з праграмай, складзенай з твораў Я. Коласа, П. Броўкі, К. Крапівы, П. Панчанкі і іншых беларускіх паэтаў.

В. СЯМЕНАУ.

Сустрэча з чытачамі

У памяшканні тэатра імя Ленінскага камсамолу Беларусі адбылася сустрэча працоўных Брэста з дэлегатам Другога Усеагульнага з'езду пісьменнікамі К. Сіманавым і П. Броўкам, якія прачыталі рад сваіх твораў.

І. КАВЕНКА.

Поспех беларускіх шахматыстаў

Надаўна ў Варшаву вярнулася каманда беларускіх шахматыстаў, якая правяла некалькі таварыскіх сустрэч з шахматыстамі Польшчы. У складзе зборнай каманды Мінска выступалі гросмайстар Балеслаўскі, міжнародны майстар Суцін, Верасаў, Зварыкна, майстры Сакольскі і Гальдэнаў. Сустрэча паміж зборнымі камандамі Варшавы і Мінска, праведзеная ў два туры, скончылася з агульным лікам 10:3 у карысць беларускіх шахматыстаў. Затым мінчане сустрэліся ў Кракаве з шахматнай камандай польскага спартыўнага таварыства «Старт». Першая сустрэча каманд залочылася з лікам 7:0 у карысць мінчан, а другая з лікам 4,5:2,5 таксама ў іх карысць.

Спартыўная грамадскасць Польшчы з вялікай цікавасцю паставілася да выступленняў беларускіх шахматыстаў. Гэтыя выступленні садзейнічаюць далейшаму ўмацаванню культурных і спартыўных сувязей народаў Польшчы і Савецкага Саюза.

Спартыўную дэлегацыю беларускіх шахматыстаў узначальваў намеснік старшыні Рэспубліканскага камітэта фізкультуры і спорту пры Совеце Міністраў БССР тав. Някрасаў.

На старце лыжнікі і канькабежцы

Спартсмены скарыстоўваюць кожны мажорны зімовы дзень, каб правесці спаборніцтва па лыжнаму спорту, выйсці на ледзяную дарожку катка.

У першых лыжных спаборніцтвах у Мінску прыняло ўдзел звыш 200 каманд. 16 студзеня вядучыя лыжнікі нашай рэспублікі, сярод якіх толькі нямаю майстроў спорту, правялі так званую «гонку матчыных». Для яе была выбрана вельмі складаная дыстанцыя ў раёне вёскі Раўбічы. Адрозжэ пасля старту мужчыны, якія змагаліся на дыстанцыі 18 кілометраў, павінны былі ўзбірацца на крутую горку. Затым лыжні ішлі па крутым схілах, на якім было многа крутых спускаў і пад'ёмаў. Барышча па першынстве адбылася спачатку паміж майстрамі спорту Паўлявым і Балішавым. Але праз некалькі хвілін да фінішу падшоў малады першаразраднік Кальцоў. Яго час быў — адна

На кніжнай паліцы

Іван Франко. Будка № 27. Драма ў адной дзеі. Пераклад А. Астрэйкі. Тыраж 3 тыс. экз., стар. 44. Цана 70 кап.
Уладзімір Няфёд. Народны артыст БССР У. І. Уладзімірскі. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 108. Цана 3 руб. 25 кап.
М. С. Качар. Беларускае савецкае сельштурна. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 24. Цана 1 руб.
У. І. Няфёд. Шлях Беларускага савецкага драматычнага тэатра. Тыраж 5 тыс. экз., стар. 40. Цана 1 руб. 80 кап.

Галоўны рэдактар Васіль ВІТКА. Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Дзмітрый АРЛОУ, Уладзімір АЛОУНІКАУ, Алякс. БАЧЫЛА (намеснік галоўнага рэдактара), Васіль БУРНОСАУ, Настуў ГУБАРЭВІЧ, Ірына ЖДАНОВІЧ, Павел НАВАЛЕУ, Барыс ПАРНОУСІН.

Літаратурны вечар

Тураўская раённая бібліятэка правяла надаўна літаратурны вечар. З дакладам «Савецкая літаратура ад Першага да Другога Усеагульнага з'езду пісьменнікаў» выступіў выкладчык сярэдняй школы П. Жук. Затым вучні старшых класаў прачыталі вершы рускіх і беларускіх паэтаў.

Е. АЛЬБЕРСОН.

Асабістыя бібліятэкі механізатараў

Вялікі попыт на літаратуру ў механізатараў Гуслічанскай МТС Магілёўскага раёна. Брыгадзір шостага трактарнай брыгады Павел Аршэмаў лічыцца ў МТС вялікім кнігалюбом. У яго асабістай бібліятэцы каля 300 кніг. Сярод іх творы Вільяма, Лысенкі, калгаснага вучонага Мальцова.

Багаты раздзел мастацкай літаратуры. Тут ёсць збор твораў Пушкіна, Гогаля, Л. Талстога, Маякоўскага, Горкага, Купалы, Коласа, кнігі Куляшова, Крапівы, Лынькова. Яго цікавіць мастацкія творы на сельскагаспадарчую тэматыку. І ён набыў для сваёй бібліятэкі «Жніво» Нікалаевы, «У добры час» Шамякіна, «У Забалочці дзень» Брыля.

Уласныя бібліятэкі, у якіх налічваецца да 70 і больш кніг, маюць памочнік брыгадзіра восьмага трактарнай брыгады Лявон Малаткоў, трактарысты-комсамольцы Васіль Якушаў, Уладзімір Боніч, Анатоль Запяскіні і многія іншыя.

Н. МІХАЛЕУ.

Сельскі лекторый

У кастрычніку мінулага года пры Марынінскім сельскім клубе Добрушкага раёна створаны лекторы. У склад яго ўвайшлі педагогі, медыцынскія работнікі, спецыялісты сельскай гаспадаркі.

Асабліва вялікай павагай карыстаецца ў калгаснікаў кіраўнік лекторыя дырэктар мясцовай школы Пятро Галькоўскі. Ён працягвае лекцыі на тэмы: «Навука і рэлігія», «Аб камуністычным выхаванні дзяцей у сям'і», «Савецкая Канстытуцыя — самая дэмакратычная ў свеце», «Новы і стары стыль у календары і яго паходжанне». З лекцыяй аб дружбе выступіла настаўніца Зінаіда Сіпаенка. «Савецкая медыцына на службе працоўных» — так назвала сваю лекцыю сельскі фельчар Ніна Ліпава. У сувязі з выбарамі ў Вярхоўны Совет БССР і мясцовае Саветы сельскі лекторыя падрыхтаваў цыкл лекцый па выбарчай сістэме і Савецкай Канстытуцыі.

А. КУРЛОВІЧ.

Спартыўныя навіны

гадзіна восем хвілін 58 секунд. Сярод жанчын, якія змагаліся ў гонцы на пяць кілометраў, пераможцай выйшла мінчанка Кобызева, член спартыўнага таварыства «Праца».

Некалькі дзён таму назад у сталіцы Карэля-Фінскай ССР — Петразавоўск адбыўся традыцыйны матч канькабежцаў Украіны, Беларусі, Латвіі, Літвы, Эстоніі і Карэля-Фінскай ССР. Гэтыя спаборніцтва прарадзілі пры моцным морозе і ветры. Нягледзячы на гэта, самая юная ўдзельніца спаборніцтваў 16-гадовае мінчанка Тамара Стаселька дамаглася добрых поспехаў. Яна ўстанавіла новы рэкорд Беларускай дзяўчач, прабыццю 500 метраў за 57,1 секунды. Яшчэ лепшымі былі яе вынікі ў бегу на 1.500 метраў (дзе хвілін 56,2 секунды). Тамара Стаселька ўстанавіла новы рэкорд Беларусі для жанчын і дзяўчат.

Футбалісты мінскага «Спартак» пачалі трэніроўкі

Даўно ўжо закончыліся бурныя сутычкі на футбольных палях. Пасля кароткага адпачынку ў пачатку студзеня гэтага года спартакіўцы пачалі ўзмацненныя трэніроўкі. Іх не баяцца, што поле стадыёна пакрыта снегам. На гэтым снежным полі яны ўдасканальваюць тэхніку перадачы мяча, вучацца трапіць мяч па варотах. Апрача выцяжкаў на свежым паветры, зімова мінскія футбалісты правядаць некалькі таварыскіх сустрэч з камандамі іншых савецкіх рэспублік. Усеасонаны Камітэт фізкультуры і спорту прыняў рашэнне пачаць футбольны сезон у пачатку красавіка. Мінскія спартакіўцы правядаць сваю першую гульнію сезона 1955 года з толькімі дынамаўцамі.

Гэтымі днямі ў адным з мінскіх клубоў адбылася сустрэча прадстаўнікоў грамадскіх арганізацый і спартсменаў з майстрамі футбольнага камітэта «Спартак». На вечары мінскіх футбалістаў былі ўручаны бронзавыя жэтоны, заваяваныя імі ў чэмпіянаце СССР. І значны майстроў спорту, які ўзнагароджаны адпаведна футбалістам. Старшы трэнер каманды Міхалі Базененкаў за поспехі ў развіцці фізкультуры і спорту ў Беларусі ўзнагароджаны Ганаровай Граматай Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР.

Юрый БАГУШЭВІЧ.

У майстроў крышталю

На шклозаводзе «Нёман» амаль усё было гатова да адпраўкі вазы і двух кубоў у Маскву на дэкаду Беларускай літаратуры і мастацтва.

Дырэктар заводу Л. Леановіч пастукаў наладцам аб вазах, прыслухаўся да мелодычнага музыкага звону і запятаўся:

— Што скажаце, удалася?! Сваімі сіламі рабілі.

— Сваімі сіламі можа і цікавей, — сказаў партгор Паўлоўскі, — усё абмяркоўвалі, творчыя думкі дзяліліся.

— Народная творчасць, як жацукі! — падцвердзіў загадчык планаванага аддзела І. Петарсон. — Кожны, што мог, укладаў... Колькі Соф'я Аршэмаўна, наш бібліятэкар, кнігі дачасісаў прынесла! Ды не адна яна, усё шукалі, як лепш паказаць таму міру і дружбы народаў.

Ішла гаворка, а на сцене дырэктара стаялі два кубкі — сіні кобальтавы і партграты М. Горкага, Я. Купалы, Я. Коласа, дэмавішнік, упрыгожаны малюнкамі нашага мірнага жыцця і высокае крышталёвая ваза з сінім «надцветам».

Формай, велічыней, колерам і выключна на тонкім ўзорам алмазных граней ваза выклікала агульнае захапленне. Здалося выразна вызначаўся на ёй малюнак. Пад гербам СССР жывым басконцым патушчым, а чырвонымі сцягамі, з маленькімі дзецьмі на плячах, дружна кроцьмі наперад прадстаўнікі рускіх, армян, грузін, беларусаў, украінцаў і іншых народаў Савецкага Саюза. Надпісам на сцягах: «Да новых вяршынь камунізма», «За мір, за шчасце народаў», «Пад кіраўніцтвам КПСС», натхнёныя твары людзей, іх не-

пахіснае імклівае хада — усё выразна адпавядала асноўнай тэме «Дружба савецкіх народаў». Алмазныя грані, перадаючы беларускі арнамент, ігралі пералівамі сонца і святла. Часам здавалася, што бачыш іскрыстыя сляжынікі ў ясным сінім небе.

Рабілі вазы людзі, якія спраўды маюць залатыя рукі. Лепшы майстар цеха вырацоўкі Іван Іосіфавіч Каламыцін браў на трубку крышталю, выдуваў з яго «баначку» (вагой з пуд). У святле белыя понамы пачыні ён выглядаў казачным волатам. Адначасова Фёдар Шаўчык рабіў балон з сіняга шкла для «надцвету». Нельга было спазніцца і на долю секунд, бо адзін пласт шкла мог астыць і і тады-б не атрымалася сплава. У сінім балоне арэзлі верх (атрымаўся футляр), Каламыцін уставіў у яго свая «баначку». Пачуўся выбух, і футляр са званам разлацэўся на кавакі. Высветлялася, не сыйшліся каэфіцыенты лінейнага расшырэння шкла. Зноў пачаліся пошукі і спробы. Дзесяць разоў выдувалі яны ваза. І дзесяць разоў самі яе бракавалі. Толькі на дзесятай вазе майстры дасягнулі сваёй мэты.

Ваза перайшла ў цэх апрацоўкі да алмазчыка Іосіфа Антонавіча Суднікіна, які наразаў узоры. Мастак па натуре, ён імкнуўся не толькі перадаць народныя беларускі арнамент, але паказаць у ім характэрна роднай прыроды. Як жывы, нарадзіўся над яго рукой лісток паларці ў ранішніх нёманскіх росах.

Перад Суднікам круцілася кола (зусім падобнае на тое, што мы звычайна ба-

чыю у тачальшчыкаў), ён штыльна прыхілаў да яго ваза, наносіў малюнак, каб у кожнай лініі зайграў ясны сонечны праменьні, штодра распаўсючы вакол нягаснучыя іскры святла. Майстар нарадэ са спынаў, прыжмураў вочы. Безліч яшчэ нявычарпаных узораў паўставала перад яго вачыма, і рукі спыналіся напасці іх на крышталю.

Непрыкметна падыходзіў і моўчкі пазіраў на яго работу майстар мастацтвага траўлення Нікалай Міхайлавіч Жалезнякоў. Ад алмазных граней залежаў і яго малюнак. Карціна «Дружба савецкіх народаў» і герб ССР, якія таксама ўпрыгожваюць ваза, — гэта праца Жалезнякова і яго вучанцы Лізы Багамазавай.

Лепшыя і найкаштоўнейшыя вырабы нёман